

ALUMINIJ

Glasilo delovnega kolektiva tovarne glinice in aluminija »Boris Kidrič« Kidričevo

IZDAJA DELAVSKI SVET
TOVARNE GLINICE IN
ALUMINIJA
»BORIS KIDRIČ«
KIDRIČEVO

UREDNIŠKI ODBOR

Franc Meško — predsednik, Stane Tonejc, dipl. inž. — odgovorni urednik, Filip Dolinar, Stojan Kerbler, dipl. inž., Rozika Klančnik, Franc Klemenčič, Anton Kokol, Anton Kozoderc, Franc Lah, Ivo Tušek, Franc Vrlič.

Tisk ČP Mariborski tisk
Maribor
Rokopisov in slik ne vračamo

Ob dnevu mrtvih

Mnogo ljudi se nemo pomika proti pokopališčem v raznih krajih in mestih po vsem svetu, noseč v rokah šopek krizantem ter eno ali več svečk, s katerimi bi naj dostojno počastili spomin na tiste, ki so jim bili enkrat najdražji, pa so morali po zakonu narave zapustiti ta nesrečni svet. Da, nesrečni svet, svet vojne in nemirov, kjer neumljena smrt ne zbira svojih žrtev po določenem redu starosti, ampak pobira s seboj vse, ki ji pridejo pod koso vojne in stradanja, zaradi katerih ni milosti ne za mlade ne za stare.

Ob dnevu mrtvih se bomo prav gotovo vsi skupaj najbolj spominjali tistih, ki so nam prinesli toliko težko pričakovano in dragoceno svobodo, ki je žal danes mnogi že ne znajo več tako ceniti, kot so si to zaslužili prav tisti hrabri partizani in partizanke, ki niso mislili na smrt, ampak na to, da bi bilo mnogo boljše poznejšim rodovom. Vsi prav dobro vemo za tiste naše drage svojce, ki so končali svoje življenje neopazno poleg nas, brez vsakega hrupa in veselja, ki niso vedeli za tiste dobrote sveta, ki jih mnogi poznajo, in ki so namenjeni prav vsem ljudem sveta, vendar pa pri vsem tem ne smemo pozabiti tudi tistih, ki so prav tako odšli od nas, morda neopazno, ker jih pač nismo vsi poznali, vendar pa prav dobro vsi vemo, kdo so ti, ki so žrtvovali svoja mlada življenja za vse to, kar mi vsi danes imamo.

Mnogo je namreč še vedno posejanih grobov po gozdovih, kjer počivajo hrabri borci in borke, katerim brez dvoma dolgujemo zahvalo za njihovo žrtvovanje za bodočo generacijo. Spomnimo se vseh tistih, ki so morda izgubili vse svoje drage in so ostali njihovi grobovi le s travo zarasla gomila, ki nemo kliče vsem nam, da jo okrasimo, kajti tudi nas morda čaka enkrat podobna usoda. Ko se bomo nemo pomikali med grobovi, se ustavimo ob grobu, kjer kleči starica in zre v napis na spomeniku, kjer so vklesana imena njenih štirih sinov in moža, ki so morali darovati svoja življenja za našo svobodo, predvsem po zaslugah domačih izdajalcev. Pridružimo se tej partizanski mami in ji s

svojo prisotnostjo olajšajmo njene neme bolečine. Pokažimo ji, da smo med tistimi, ki se dobro zavedamo, zakaj je moralo v prerani grob pet oseb le zato, ker so ljubili svojo svobodo in ker so se borili le za to, da bi bilo enkrat bolje nam vsem. Dajmo tej partizanski materi vedeti, da njena bolečina ni osamljena, da smo tudi mi še vedno med tistimi, ki znamo ceniti vse, kar danes imamo, tudi po zaslugi njenega moža in njenih sinov, kajti nedvomno bo njena bolečina občutno manjša, saj bo videla, da njeni najdražji niso zaman žrtvovali svojih dragocenih življenj.

Spomnimo se na to, da je grob za vse enak, kajti smrt ne izbira, saj zanjo ne pomeni nič ne bogataš ne siromak. Ona je namreč vsekakor edina, ki ne pozna razlik, ki ne pozna meja, ki ne pozna tistih, ki so bogati, ne tistih, ki so revni. Zato tudi ne glejmo po pokopališčih le za razkošnimi grobovi, obdanimi s privlačnim in kričečim marmorom, ampak se z enakim spoštovanjem ozrimo tudi na zapuščen grob, v katerem prav tako počiva svoj zadnji počitek človek, enak onemu, ki ima poleg njega marmornat grob.

Morda mnogi pomislijo, zakaj še vedno razlika tudi po smrti, ali nismo že poudarili, da je smrt pravična sodnica za vse enako. Vendar, kaj hočemo, tudi tukaj so še razlike, vsekakor pa jih ni med življenjem in smrtjo vseh, ki že tu uživajo svoj zasluženi počitek. Nikoli ne smemo pozabiti tudi na vse svoje drage svojce in sorodnike, nikoli ne smemo pozabiti tudi na vse naše hlabre borce, skratka — ne pozabimo na vse mrtve, ki si vsekakor vsaj enkrat na leto zaslužijo to, da se jih spomnimo, in vsaj za en dan spremenimo njihovo zadnje bivališče v pravi vrt krizantem, ki v nočnem odsevu brlečih svečk dajejo videz nedolžne bele poljane, ki v svojih nedrih ljubosumno čuva tisto, kar ji je namenjeno po zakonih narave, ki je odločila, da tudi domača zemljica dobi v varstvo tiste, ki jo ves čas svojega življenja tako srečni obdelujejo in čuvajo, ker jim prav ona daje življenje.

(Nadaljevanje na 8. strani)

Ustanavljamo aktiv mladih komunistov

V času splošne reorganizacije družbenopolitičnih organov naše skupnosti, ki je posledica razvoja naše družbe in težej po nenehnem napredovanju tudi v praksi, ne le abstraktno, so tudi mladi sledili potrebam razvoja najnaprednejše generacije današnjega časa.

Svojo organizacijo bodo popolnoma osvobodili demokratičnega centralizma in hierarhične strukture. Preosnova Zveze mladine gre v smeri svobodnega političnega gibanja mladih, ki se močno razlikuje od ekstremističnih gibanj mladine na vzhodu in zahodu. Predvsem zahodnjaško gibanje teži največkrat k provokatorstvu in demonstracijam, medtem ko so organizacije mladih na vzhodu vse preveč podrejene birokratskemu centralizmu. Nikjer pa ni opaziti naprednega kreativnega delovanja in prikazovanja, kar bo glavno vodilo našega bodočega dela.

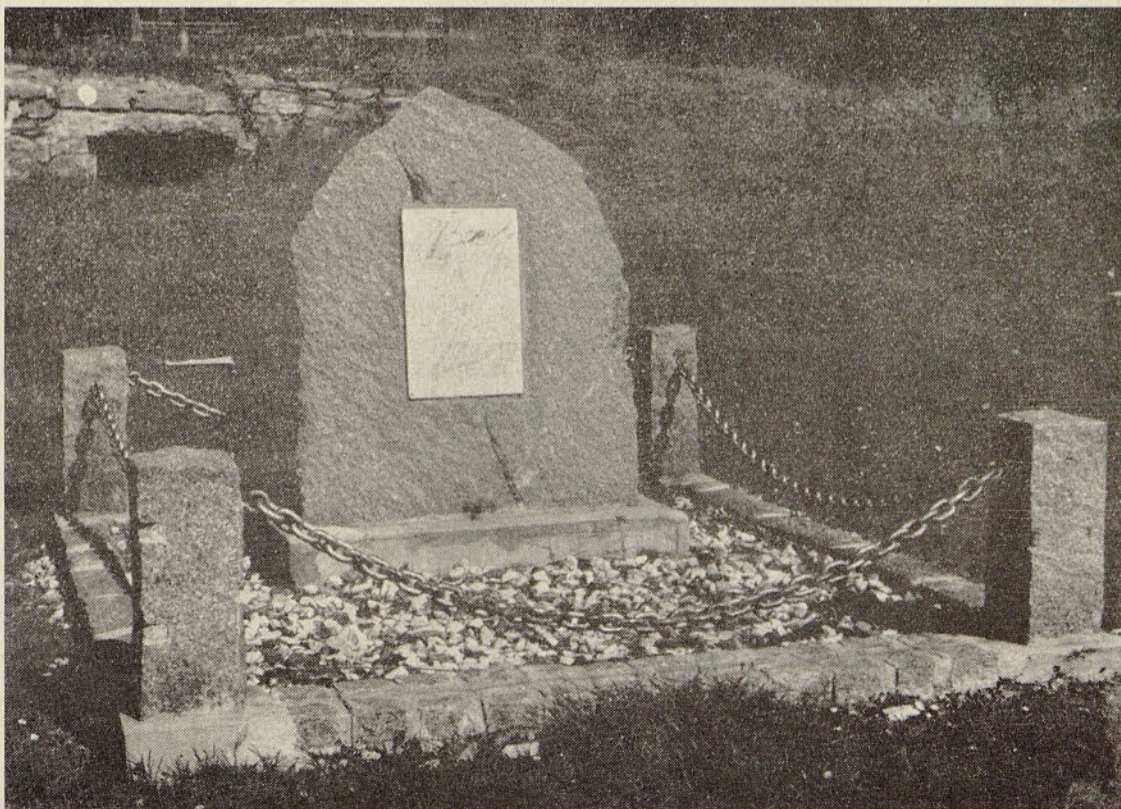
Prehod politične aktivnosti mladih na idejna jedra popolnoma osvobaja miselnost mladega človeka, ki že tako ne mara skrbništva. Nastopal bo

samozavestno in samostojno in ne bo podrejen niti svojemu vodstvu, ampak le miselnosti skupine oziroma družbe, v kateri bo deloval. S tem naj bi popolnoma sprostili napredno ustvarjalno moč mladega človeka in omogočili učinkovito delovanje posameznika. Aktivni, krožki in podobno, ki bodo usmerjeni v okviru idejnih jeder, bodo delovali absolutno demokratično brez vodstev oziroma vodij v klasičnem pomenu. S tem želijo mladi ovrednotiti predvsem praktično mnenje, ki začneja prevladovati nad abstraktnim. Rezultati dela teh skupin mladih ljudi bodo vedno posredovani širši družbi z različnimi sredstvi informacij ali pa še enkrat obravnavani s širšo samoupravno skupnostjo ali podobno formacijo skupine ljudi, ki se s konkretnimi problemi posebej ukvarja.

V našem kolektivu bo s takim združevanjem mladih končno odpravljeno nezanimanje za aktivnost v klasični obliki organizacije Zveze mladine. Ideja o ustanovitvi aktivna komunistov v TGA je že stara

stvar in jo mladi želijo sedaj dokončno uresničiti. Predvsem zavest mladih in pa okolje, v katerem bodo kreirali svoje misli in načrte, bosta glavna faktorja, ki lahko vplivata na uspeh akcije. Mladi se bodo v okviru tega aktiva sestajali po potrebi in študirali ter razpravljali o problemih, ki zanimajo že najmanjšo skupino mladih proizvajalcev. O rezultatih bodo obveščali samoupravne organe, politične organizacije in druge v kolektivu ter pri njih tudi iskali pomoč za svoje delo. Mladi bodo še enkrat na letni konferenci aktiva, ki bo meseca novembra, dokončno razčistili vse nejasnosti in že tam formulirali idejna jedra za svoje bodoče delo v aktivu mladih komunistov.

Kolektiv pričakuje od mladih več vidnega dela in rezultatov tega dela. Nove oblike aktivnosti dajejo vse možnosti in upanje na uspeh. Mladi si s tem nalagajo veliko odgovornost, ki se je morajo dokončno zavedeti, in nato pravilno reagirati, to je bolj zaživet.

Spomnimo se tudi osamljenih grobov

Z zasedanja delavskega sveta

6. redna seja delavskega sveta, ki je bila 15. oktobra 1968, je bila v znamenju obravnave o proizvodni problematiki in v znamenju obračuna osebnih dohodkov, razpravljali pa so tudi o drugih zadevah. Za namestnika direktorja je bil imenovan dipl. inž. Stane Tonejc

Poročilo o proizvodnji in o stanju v podjetju

Direktor podjetja je poročal članom delavskega sveta o proizvodnih in finančnih pokazovalcih in pri tem tudi povedal, da je bilo v zadnjem času nekaj večjih izpadov oziroma defektov. — Upravni odbor je o takšnih razmerah v podjetju razpravljal na prejšnjih sejah. Upravni odbor je zadolžil direktorja, da naj poskrbi, da bi raziskali vzroke okvar, sočasno pa mu je naročil, naj ukrepa, da ne bi prihajalo do takšnih okvar in izpadov v proizvodnji in da mora o vsem sproti poročati upravni odboru. Delavski svet je s tako odločitvijo upravnega odbora soglašal, poročilo direktorja pa je vzel na znanje.

Obračun osebnih dohodkov

Po sklepih, ki so bili sprejeti ob obravnavi polletnega obračuna, je delavski svet sklenil, da naj se obračuna in izplača akontacija dopolnilnega osebnega dohodka tako, da se obračuna polovica enomesečnega osebnega dohodka vsem članom delovne skupnosti po sedanji vrednosti točke (90,45 neto za vse člane delovne skupnosti) po kriterijih, ki so bili sprejeti za obračun za prvo polovico enomesečnega osebnega dohodka (sklep DS št. 347 z dne 30. julija 1968). Kriteriji za obračun so spremenjeni tako, da zagotavljajo enako izplačilo vsem, ki so imeli izostanke z dela v času do 30. junija in po tem času do vključno 30. septembra 1968.

Delavski svet je še sklenil, da bo o dokončnem obračunu osebnih

dohodkov za leto 1968 razpravljal pred koncem leta oziroma ob razpravi periodičnega obračuna za tretje četrtletje, ko bo lahko oceniti stanje do konca leta.

Obračun in izplačilo razlike v osebnem dohodku za delavce, ki so delali v eni ali dveh izmenah v času od 1. januarja 1967 do 31. julija 1968, bosta sočasno s tem obračunom, o čemer je že sklepal delavski svet na seji 16. avgusta 1968. Ta obračun bo za vse v rednem delovnem času izvršene ure, povečane za redni in izredni plačani dopust, ter za ure po osnovi PAO in IDD. Tako izračunane ure bodo pomnožili s številom določenih točk po delovnem mestu, za katero je delavec dobil odločbo, in pomnožili z razliko med staro in novo vrednostjo točke. Tak obračun bo tudi za zaposlene v samskem domu. Izplačilo na osnovi obeh sklepov delavskega sveta bo skupaj z izplačilom akontacije osebnih dohodkov za mesec oktober.

Šestmesečno poročilo službe varstva pri delu

Delavski svet je upravni odbor seznanil s šestmesečnim poročilom službe varstva pri delu z ugotovitvijo, da je eden od vzrokov nesreč pri delu tudi pomanjkanje znanja varstvenih predpisov, zato je sklenil, da je treba omogočiti tistim članom delovne skupnosti, ki do sedaj še niso opravili izpita iz varnosti pri delu in bi ga po zakonitih predpisih že morali opraviti, ponovno opravljati takšen izpit; če pa izpita tudi ponovno ne bodo opravili, je treba ukrepati po zakonitih predpisih in določilih splošnih aktov podjetja.

Organizacija proslave ob tovarniškem prazniku

Delavski svet še ni dokončno sklepal, v kakšni obliki bo v letošnjem letu organizirana proslava ob tovarniškem prazniku.

Odobritev nabave osnovnih sredstev

Odobrena je bila nabava naslednjih osnovnih sredstev:

— za potrebe DE aluminija; 6 razbijačev skorje (v vrednosti okrog 10.000 din), troje objemnih klešč za dvigovanje formatov iz vertikalnih livnih strojev (10.000), 20 železnih miz za aluminij (12.000);

— za potrebe DE vzdrževanja: pnevmatski udarni ključ in ten-

Frčecu dodeljeno stanovanje po določilih pravilnika o dodeljevanju stanovanj.

— Alojz Bek iz DE glinice se je pritožil zoper dodelitev stanovanja Zvonku Frčecu, vendar je zamudil pritožbeni rok, zato je bila njegova pritožba zavrnjena kot prepozno vložena.

— Zvonko Mohorko, pkv. transportni delavec, se je pritožil na dodelitev stanovanja Francu Vrblu, pkv. elektrolizerju, ki je dobil stanovanje v Kidričevem

Franc Kosi pri sekanju vrvi v glavnem skladišču

Upravni odbor je imenoval komisijo za organizacijo proslave tovarniškega praznika, ki ji predseduje Janez Kostanjevec, člana pa sta Franc Krajnc in Franc Emeršič. Komisija bo pripravila program proslave skupaj s predračunom stroškov, o katerem bo razpravljal še upravni odbor.

Poročilo o rezultatih dela inženirjev in tehnikov v elektrolizi

Delavski svet je naročil vodstvu delovne enote aluminij, da naj poroča o rezultatih dela inženirjev in tehnikov, ki so delali v elektrolizi B ob koncu preteklega leta. To poročilo je delavski svet obravnaval in sklenil, da se inženirjem in tehnikom, ki so delali v elektrolizi, kjer so uvajali nov način vodenja elektrolitskih peči, obračuna kot nadomestilo za neizplačane pogoje dela razlika med točkami, ki jih imajo za pogoje in 80 točkami oz. 80 točk, če na svojih delovnih mestih nimajo točk za pogoje dela.

Poročila o opravljenih službenih potovanjih v inozemstvo

Poročila so bila o opravljenih službenih potovanjih v inozemstvo skupaj z obračuni potnih stroškov, in sicer k firmi Häusler Graz dne 9. septembra 1968, ki sta se ga udeležila direktor in Branko Mlinarič, ter k firmi Salzburger Aluminium Gesellschaft, Lend, Avstrija, v času od 26. do 28. septembra 1968, ki so se ga udeležili direktor, Branko Mlinarič in Milan Longhino. Ta službena potovanja so bila potrebna zaradi razgovorov o prodaji glinice in aluminija.

simeter (12.000), prevozna lestev dolžine 18 m (38.000), nakup izvlačilcev pri firmi Belzer (21.000), nakup naprave master za ogrevanje prostorov (11.000);

— kapitalna izgradnja je predlagala odobritev sredstev za rekonstrukcijo dekompozirjev (748.000), rekonstrukcijo kalcinacijskih peči (824.000), temelje za mazutni rezervoar (36.000) in za razsvetljavo v skladišču boksita (35.000).

Vsa osnovna sredstva bodo nabavljena v breme poslovnega sklada (amortizacije).

Imenovanje namestnika direktorja

Delavski svet je imenoval za namestnika direktorja Staneta Tonejca, diplomiranega inženirja, vodjo delovne enote osrednjih služb.

Pritožbe o dodelitvi stanovanj

Komisija za skupno potrošnjo je v mesecu avgustu razdelila več stanovanj. S to razdelitvijo člani delovne skupnosti očitno niso bili zadovoljni, zato so se pritožili. Pritožbe je obravnaval delavski svet in jih rešil tako:

— Franc Stumberger, pkv. glinčar, se je pritožil zoper dodelitev stanovanja Janku Vuku, kv. ključavničarju, ki je dobil stanovanje v Kidričevem št. 15. Delavski svet je ugotovil, da je bilo stanovanje Vuku dodeljeno po določilih pravilnika o dodeljevanju stanovanj, zato pritožbi ni ugodil.

— Srečko Muršec, kv. električar, se je pritožil zoper dodelitev stanovanja Zvonku Frčecu, kv. ključavničarju, ki je dobil stanovanje v Kidričevem št. 15. Delavski svet tudi tej pritožbi ni ugodil, ker je menil, da je bilo

št. 14. Tudi to stanovanje je dodelila komisija po določilih pravilnika o dodeljevanju stanovanj, zato je bila pritožba zavrnjena. Delavski svet je sočasno naročil komisiji za skupno potrošnjo in družbeni standard, da naj poizve, kakšne so stanovanjske razmere tov. Mohorka, in mu ob priložnosti dodeli stanovanje.

— Adolf Novak, pkv. delavec, se je pritožil na dodelitev stanovanja, pri čemer meni, da so prošnje drugih članov delovne skupnosti za stanovanje kaj hitro rešene, medtem ko se njegov stanovanjski problem ne more rešiti. Tov. Novak se ni pritožil na konkretno dodelitev stanovanja, zato delavski svet pritožbi ni mogel ugoditi, sklenil pa je, da se njegova pritožba posreduje komisiji za skupno potrošnjo in družbeni standard s priporočilom, da naj komisija pregleda njegove stanovanjske razmere.

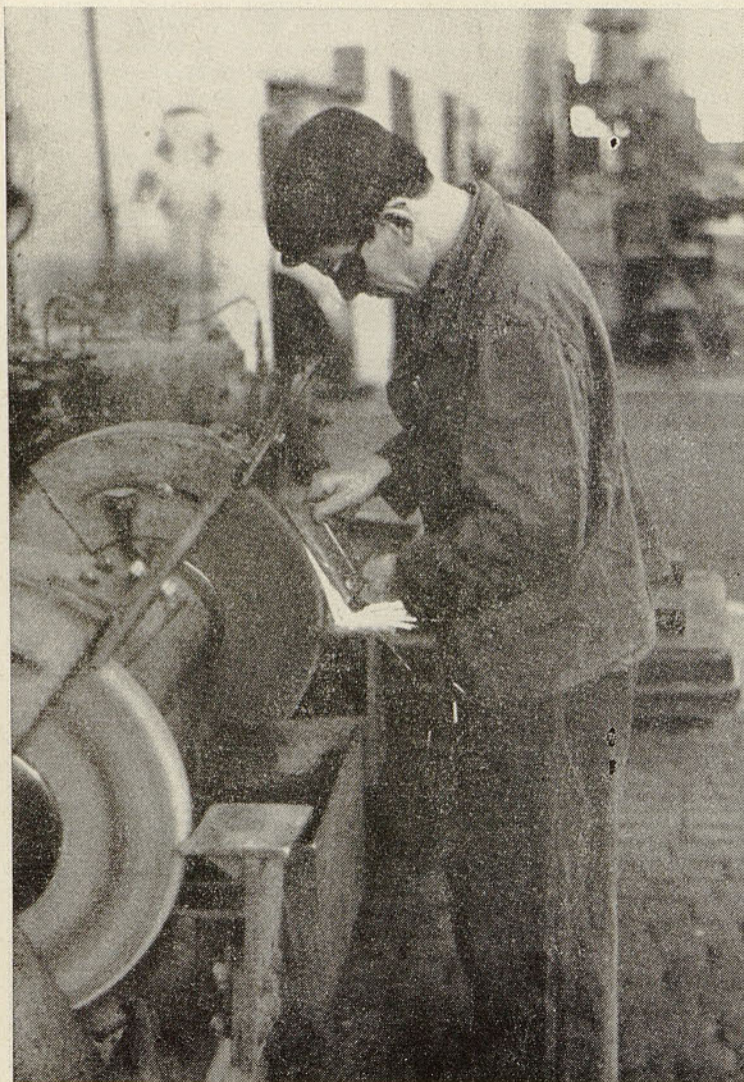
Dotacija tovarniškemu odboru sindikata

Tovarniškemu odboru sindikata je bila odobrena dotacija za kritje stroškov pokroviteljstva nad delavskimi športnimi igrami ob 1900-letnici Ptuj in za kritje stroškov, ki jih bo imel TOS pri udeležbi na teh igrah, in sicer za pokroviteljstvo 2.000 din, za kritje stroškov sindikata pa 1.000 din — vse v breme sklada skupne porabe.

Prošnje za pomoč

Prošnje za pomoč — za socialno podporo — ki sta jih vložili Justina Murko iz Župeče vasi št. 22 in Antonija Roškar iz Nove vasi št. 59, je delavski svet zavrnil.

Delavski svet pa je odobril pomoč pri šolanju v industrijsko kovinarski in risarski šoli pri TAM Maribor Francu Topolovcu, sinu ponesrečenega delavca

Iz strojne delavnice

Alojza Topolovca, v mesečnem znesku 380 din za čas rednega trajanja šolanja, in to v breme sredstev za izobraževanje.

Sejnine

Upravni odbor je obravnaval sklep delavskega sveta, ki mu naroča, naj pripravi predlog, kakšno nadomestilo bi dali tistim članom delavskega sveta, ki prihajajo na seje delavskega sveta v svojem prostem času. Upravni odbor je ugotovil, da statut podjetja določa, da je funkcija člana delavskega sveta častna in ni plačana. Član delavskega sveta pa ima pravico do nadomestila v višini osebnih dohodkov, ki jih sprejema na svojem delovnem mestu, če je zasedanje v njegovem rednem delovnem času. Upravni odbor je menil, da ni razloga za spremembo tega določila statuta. Delavski svet je to mnenje sprejel in sklenil, da tudi v bodoče ne bomo plačevali sejnine tistim članom delavskega sveta, ki pridejo na seje v svojem prostem času.

Dopolnitev sklepa o sredstvih za kreditiranje stanovanjske izgradnje

Delavski svet je dopolnil svoj sklep o razpoložljivih sredstvih ob prvem razpisu za kreditiranje izgradnje in nakupa stanovanjskih hiš tako, da bi ob prvem razpisu lahko koristili vsa do sedaj razpoložljiva sredstva za kreditiranje stanovanjske izgradnje in nakupa stanovanjskih hiš, ki znašajo 1.077.000 din.

Počitniški dom

Ker je član upravnega odbora počitniškega doma Drago Radešič, ki je bil zaposlen v DE energetiki, samovoljno prekinil delovno razmerje, je imenoval delavski svet v upravni odbor počitniškega doma novega člana iz DE energetike Alojza Bezjaka.

Upravni odbor počitniškega doma je predlagal delavskemu svetu odobritev prodaje vikendskih hišic ob počitniškem domu in odobritev nadgradnje nad novo jedilnico, kjer bi naj uredili sobe za bivanje. Delavski svet je odobril odpis in prodajo vikendskih hišic ter »Slovenke«, ki so ob počitniškem domu Aluminij v Crikvenici, ker jih je treba po odločbi skupščine občine Crikvenica odstraniti, ni pa sprejel predloga o odobritvi nadgradnje, temveč je sklenil, da naj počitniški dom v bodoče služi z zmogljivostmi prenočišč ob zgradb počitniškega doma.

Ob koncu je delavski svet odobril odpis drugih osnovnih sredstev počitniškega doma in dal soglasje k ponovnemu sprejemu v delovno razmerje za tov. Štefana Mogeja iz Kidričevega št. 50. K. n.

KDO JE UPORABIL SREDSTVA NAMENSKE DOTACIJE?

Že nekajkrat smo pisali v našem tovarniškem glasilu o delu sindikalnih podružnic v delovnih enotah, prav tako pa tudi o delu tovarniškega odbora sindikata TGA. Mnogokrat so bile ocene dobre, mnogokrat pa tudi precej kritične, kajti veljati mora pravilo, da je za pohvalo vse tisto, kar je dobro in v redu, in da je prav tako treba grajati vse tisto, kar ne velja in kar je treba v sistemu sindikalnega dela spremeniti.

Teh nekaj uvodnih besed sem zapisal zato, ker sem svoj čas slišal morda šaljivo (ali pa tudi resnično pripombo), da vedno pišem le kritično o svojem obratu in svojih ljudeh. To me seveda ne moti, kajti nikoli nisem niti nikoli ne bom grajal tistega, kar je v redu, še manj pa hvalil tisto, kar ne velja, ker bi to bilo zares preveč zmotno, če ne že absurdno. Nikoli namreč ne bom mogel soglašati s tem, da bi pisal pohvalno o tem, da pride na sindikalni sestanek v glinici le nekoliko članov kolektiva (razen če gre seveda za tiste interese, ki jih osebno prizadenejo), ali če pride na sejo sveta proizvajalcev delovne enote glinice od 36 izvoljenih članov le 12 ali 15, medtem ko drugi ne štejejo tega za pomembno in za dolžnost.

Toda preidimo na stvar, ki jo napoveduje naslov tega prispevka.

V zadnjem času je bilo namreč že na več mestih v tovarni slišati pripombe, da mnogi člani kolektiva ne vedo, kako se koristijo vsa sredstva, ki jih je dobil tovarniški odbor sindikata od delavskega sveta kot namensko dotacijo. Popolnoma namreč soglašam s tem, da morajo vsi člani naše delovne skupnosti do podrobnosti vedeti, kako in kje se koristijo sredstva, ki so tudi njihov delež dela. Kot je znano, je delavski svet že v lanskem letu sklenil, da se dodeli TOS namenska dotacija, ki se sme koristiti le za pomoč delavcem pri plačevanju uslug v zdraviliščih, za čas njihovega zdravljenja, ki ga je odobrila komisija pri TOS na predlog zdravstvene komisije in obratnega zdravnika, in za pomoč socialno šibkim članom kolektiva, ki ne morejo na oddih v rekreacijski center, ker imajo manjše dohodke in večje družine. Pozneje pa je bilo še dodatno sklenjeno, da se lahko v izjemnih primerih iz teh sredstev deljuje še pomoč tistim družinam, ki so izgubile svoje hranitelje v tovarni (zaradi nesreče ali podobno).

Če bi navedel samo številko, bi morda vse to bilo le malce

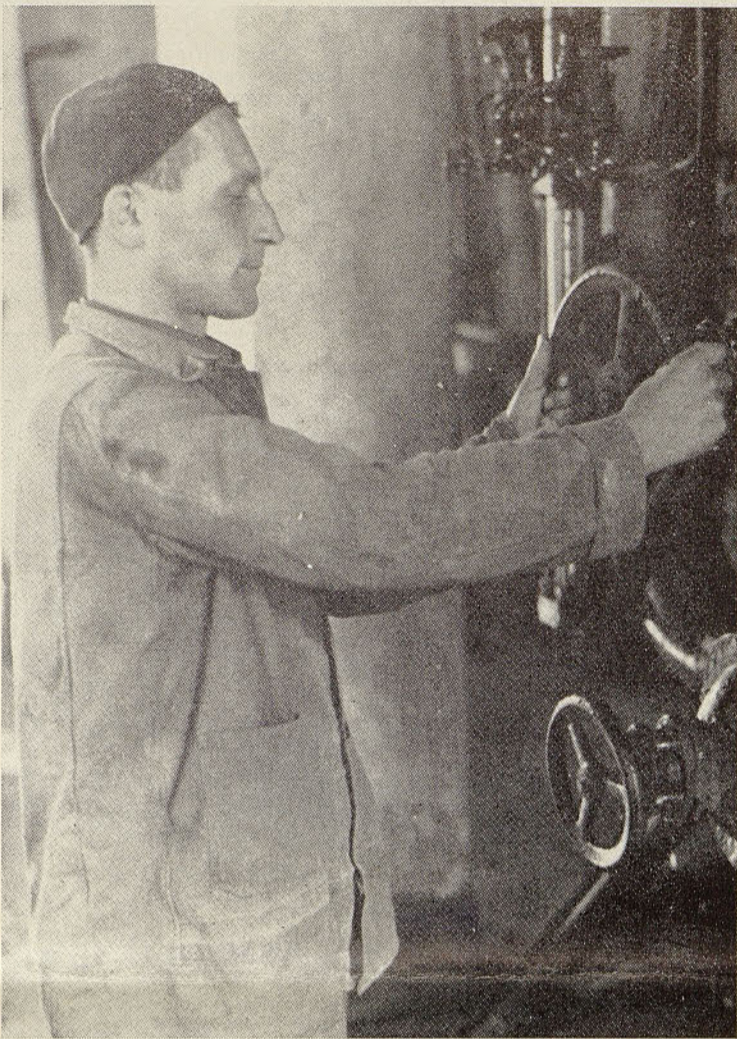
preskopo, zato bom kot član te komisije podal podrobnejši pregled vseh, ki so te usluge koristili — seveda kar zadeva zdravljenje v zdraviliščih do vključno 2. julija 1968, medtem ko bomo poimenske sezname ostalih sporočili v prihodnji številki našega lista kakor tudi morda že celoten seznam tistih, ki so koristili

stava koristili štirje člani, in sicer: Stefan Kocmut v Čateških Toplicah, Janez Jerenc v Rogaški Slatini, Rudolf Tili v Laškem ter Karel Kelc v Lošinjju. Iz livarne sta sredstva koristila dva člana, in sicer Franc Lah v Laškem in Rudi Kozoderc v Lapadu pri Dubrovniku. Iz DE strojnega, elekt. in gradbenega

mapi komisije pri TOS cel komplet raznih aktov. Naš pravilnik mu je omogočil enomesečno brezplačno zdravljenje na račun teh sredstev, vendar je ta rok potekel v času, ko se je temu tovarišu pričelo zdravje boljšati in bi naj plačevalo usluge oziroma stroške naprej socialno zavarovanje. Dolgo ni bilo sporazuma, tako da so se slednjič sporazumeli, da bodo plačali vsak polovico zdravljenja za tri mesece in je tako tudi bilo, medtem ko bo vse nadaljnje zdravljenje moral plačevati komunalni zavod za socialno zavarovanje Maribor — podružnica Ptuj.

Iz vseh teh podatkov je torej dobro razvidno, kdo je koristil sredstva in iz katerih delovnih enot, in upam, da bo tako s tem zadoščeno mnogim, ki so želeli točneje spoznati te podatke. Kot pa sem že v začetku omenil, bomo nadaljnji seznam uporabnikov objavili v naslednji številki našega tovarniškega glasila.

Ob koncu naj omenim le to, da je v minulem času koristilo 10-dnevni oddih v raznih rekreacijskih centrih ali zdraviliščih 70 članov kolektiva, za katere so poslale sezname vse sindikalne podružnice. Tudi njihova imena bomo objavili v eni izmed naslednjih številki. V zadnjem času je bil tudi sklican plenum TOS, na katerem so predvsem razpravljali o udeležbi naših članov na delavskih športnih igrah ob 1900-letnici mesta Ptujja. M. F.

Martin Jagarincec pri izpiranju filtrov v omehčevalnici vode

10-dnevni oddih v rekreacijskih centrih.

Iz delovne enote glinice je koristilo sredstva namenske dotacije zaradi zdravljenja v zdraviliščih skupno osem članov, in sicer v Lapadu pri Dubrovniku: Janez Jeza, Peter Vrbnjak in Alojz Mikulec, v Rogaški Slatini Ludvik Sukič in Jože Marušek, v Slatini Radenci Rudi Kurbus, v Laškem Franc Bratuša in v Čateških Toplicah Jože Rotvajnc. Iz delovne enote aluminij so sred-

stev v zadrževanja je skupno koristilo sredstva 18 članov, in sicer: v Rogaški Slatini Jože Cafuta, Michael Anžel, Angelca Rudolf, Marija Špoljar, Janez Salamun in Ludvik Anžel; v Čateških Toplicah Vinko Knez, Milan Vičar in Karel Tomanič; v Lapadu Franc Pišek, Jože Brumec in Ignac Krajnc; v Slatini Radenci Ivan Gerjovič, Maks Rojko in Peter Štelcer; v Laškem Jože Zelenko in Maks Lačen; v Gozdu Martuljku Anton Fajfarič. Iz delovne enote osrednjih služb je sredstva koristilo sedem članov, in sicer: v Čateških Toplicah Stefan Kadliček in Alojz Krušič; v Radenci Ivan Krajnc; v Laškem Bogo Hmelina; v Gozdu Martuljku Ludvik Anžel in Angela Jamer in v Lapadu Albin Tomše. Iz DE prometa je sredstva koristil en član, in sicer Alojz Sibenreich v Slatini Radenci. Iz DE energetike so sredstva koristili trije člani, in sicer: Jože Zupanič v Čateških Toplicah, Franc Černivec v Slatini Radenci ter A. Kajzersberger v Varaždinskih Toplicah. Iz samskega doma je bila v zdravilišču Lapad tovarišica Doroteja Košir.

Skupno je torej koristilo do vključno 2. julija 1968 sredstva namenske dotacije, namenjene za zdravljenje bolnih članov kolektiva, 47 članov naše delovne skupnosti. Omeniti velja še, da so bili skoraj vsi imenovani v omenjenih zdraviliščih največ 28 dni, razen Jožeta Zupaniča iz DE energetike, ki je bil v zdravilišču le 15 dni, ter tov. Kajzersbergerja, prav tako iz energetike, ki je bil menda več kot tri mesece. Seveda moram takoj povedati, da je bilo prav zaradi omenjenega tovariša mnogo medsebojnih dopisov in da je v

NOVICE

Za najstarejše industrijsko podjetje na svetu velja švedska »Sora Kopparbergs Bergslags Aktiebolag«, ki je že sredi 13. stoletja izkoriščala bogata najdišča bakrove rude blizu Faluna v pokrajini Dalarna. Danes so plasti bakrove rude že skoraj izčrpane, namesto nje pa koplje podjetje svinčeno in cinkovo rudo ter pirrit.

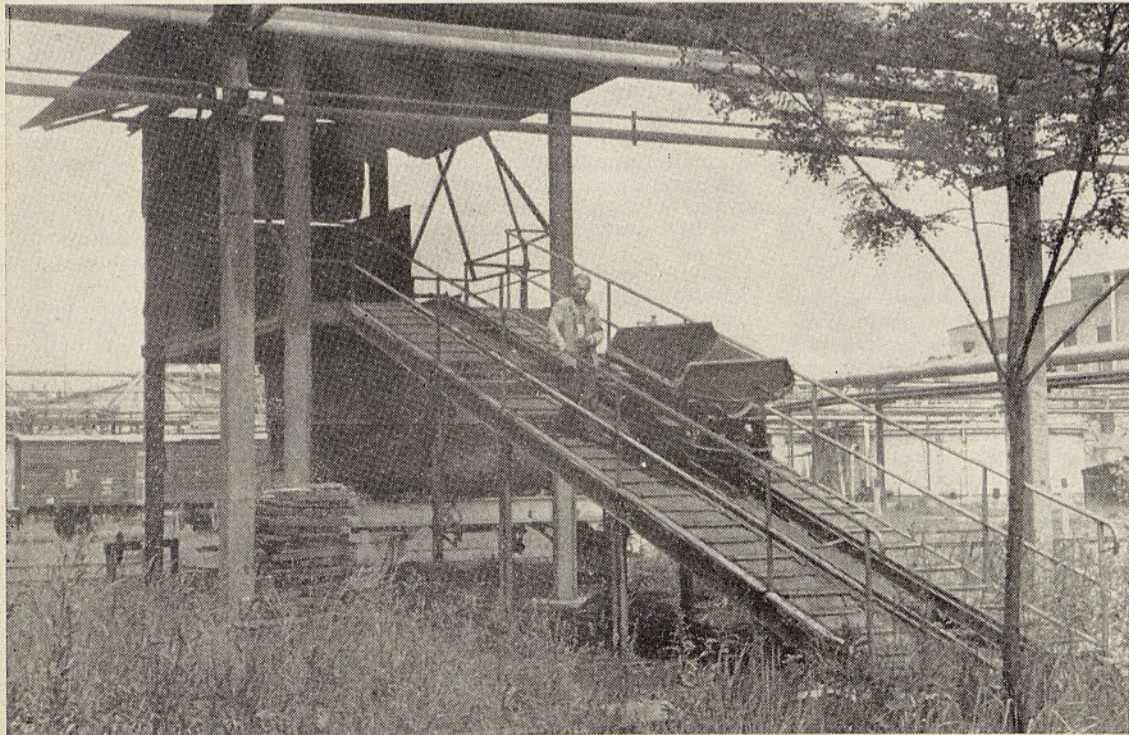
Najdebelejša doslej znana plast premoga je pri Shenandoahu v Združenih državah Amerike. Sloj je poprečno debel 65,5 metra in se razprostira po velikanski površini. Pokrit je samo z nekaj metri zemlje.

Japonska tovarna Sony, ki je zaslovela zaradi zelo majhnih elektronskih aparatov, je ponudila na trgu doslej največji barvni televizijski sprejemnik. Zaslon je širok 250 cm, sprejemnik pa stane 28.000 dolarjev.

Največji pisalni stroj na svetu so izdelali v nemškem mestu Kaufbeuern. Meri 100 krat 120 centimetrov in tehta 4 cente. Dvesto vajencev kovinarske šole je vložilo v delo 10.000 prostovoljnih ur.

Največje sidro v zgodovini ladjedelništva so izdelali za ameriško letalonosilko Forrestal, ki je bila nedavno hudo poškodovana v Tonkinškem zalivu. Vsako sidro tehta 30 ton in je dolgo več kot štiri metre.

Dopisujte V ALUMINIJ

Naprava za polnjenje vagonov z odpadnim pepelom

UPRAVNI ODBOR GOSPODARSKE ZBORNICE SRS JE ZASEDAL V KIDRIČEVEM

11. oktobra je imel upravni odbor gospodarske zbornice SR Slovenije svojo 24. redno sejo v prostorih našega podjetja. Sejo je vodil predsednik Polde Krese. Seja se je zavlekla v pozne popoldanske ure, ker je imela ob-

širen dnevni red. Upravni odbor gospodarske zbornice je na tej seji obravnaval: elemente bilance federacije; analizo uresničevanja družbenega plana razvoja SR Slovenije v letih 1966—1970 ter informaci-

jo o finančnih rezultatih gospodarskih organizacij po periodičnih obračunih za prvo polletje 1968;

osnutek programa razvoja energetike SRS do leta 1980; odprta vprašanja o živinoreji; ugovor podjetja Avtomontaža zoper sklep častnega sodišča; poslušal je poročilo o poteku

izdelave razvojnih programov gospodarstva;

obravnaval je okvirne smernice za pripravo programa predračuna sredstev zbornice za znanstveno raziskovalno delo in turistično propagando v letu 1969;

imenoval ječasne komisije upravnega odbora za pripravo predračuna zbornice za leto 1969;

imenoval je komisijo upravne-

ga odbora za industrijsko oblikovanje;

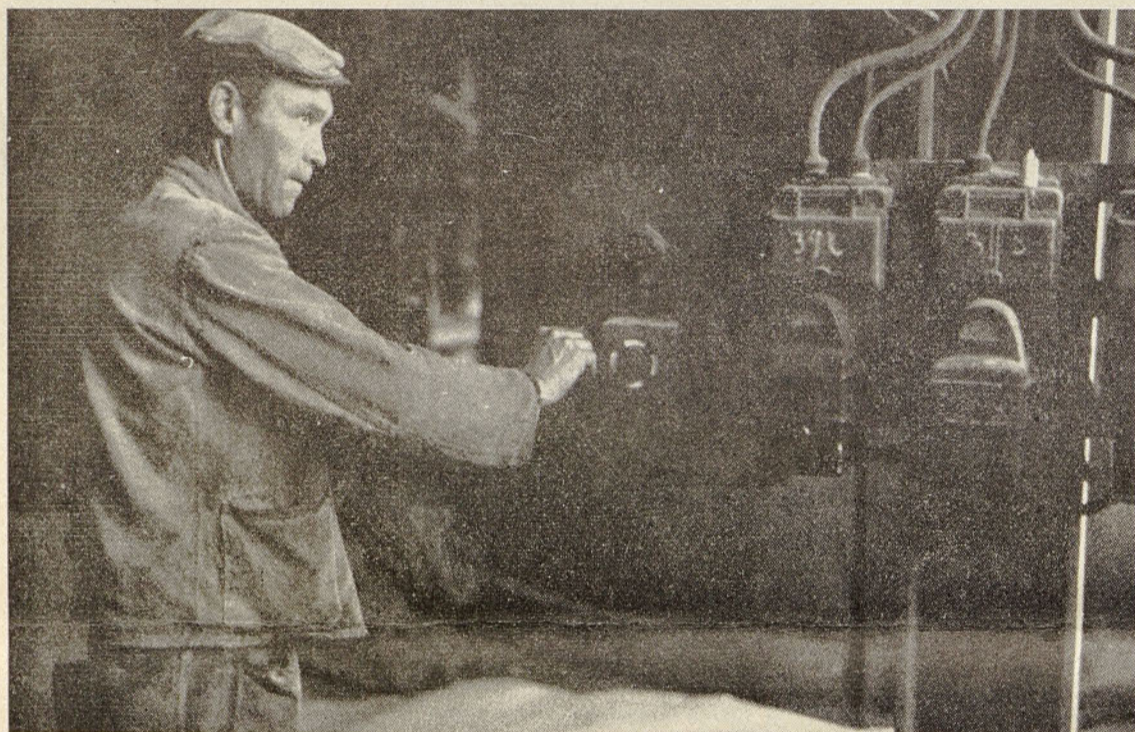
ustanovil in imenoval je komisijo upravnega odbora za informativno, dokumentacijsko in propagandno dejavnost v gospodarstvu;

imenoval je predstavnike zbornice;

sprejel je stališča gospodarske zbornice glede nadaljnega statusa višje ekonomsko komercialne šole Maribor;

poslušal je informacijo o rezultatih razpisa za podelitev nagrade Borisa Kraigherja;

sklepal je o pravicah voljenih funkcionarjev zbornice in potrdil sklep komisije za delovna razmerja.

Avgust Rozman je gliničar

NOVICE

Prvo reaktivno letalo je poletelo pod nebo 27. avgusta 1939 ob štirih zjutraj z letališča Marienehe Heinklovih tovarn pri Rostocku. Imelo je oznako He 176. Polet je trajal osem minut, letalo pa je doseglo največjo hitrost 750 km na uro. Vendar vse do konca vojne niso mogli razviti serijske proizvodnje reaktivnih letal.

*

Prvi polet v stratosfero sta izvedla 27. maja 1931. leta švicarska znanstvenika — dvojčka Auguste in Jean Piccard. Balon ju je v neprodušno zaprti aluminijski gondoli dvignil 15.731 metrov visoko. Startala sta v Augsburgu, pristala pa sta naslednji dan na Gurglerskem ledeniku v Ötztalu. Na naslednjem poletu 17. avgusta 1932 sta dosegla celo višino 16.300 metrov.

*

Prvi helikopter sta zgradila brata Bréguet leta 1907 v Franciji. Na prvem »poletu« s pilotom je helikopter celo minuto visel poldrugi meter nad zemljo v zraku.

Strokovnjaka ameriške uprave za vesoljske raziskave sta opisala »vozni red« vesoljske ladje s štirimi astronauti, ki bo poletela proti Veneri in Marsu. Po njihovih računih bi trajal polet okoli petsto dni. Izvedenca Wilcox in Rollina omenjata naslednje datume: 25. novembra 1978 vzlet vesoljske ladje, 6. maja 1979 let mimo Venere in znanstveno preučevanje tega planeta, 13. oktobra 1979 let mimo Marsa, s katerega površja bi prinesla vzorce avtomatična sonda.

*

Se tako skrbno zglajena biljardna krogla je manj gladka kot zemeljska površina. Če bi kroglo povečali do velikosti našega planeta, bi bile na njej večje višinske razlike, kot so na planiglobu med višino gora in globino morij.

Nekaj o naših pravilnikih

(Nadaljevanje)

Decembra 1964 je DS sprejel z reorganizacijo tovarne — delitev na šest samostojnih delovnih enot — pravilnik o delitvi čistega dohodka in pravilnik o delitvi osebnih dohodkov posameznih delovnih enot.

A. UGOTAVLJANJE IN DELITEV OBRAČUNSKEGA DOHODKA ZA DELOVNE ENOTE Z OBRAČUNOM PO ENOTI PROIZVODA

Merila za ugotavljanje obračunskega dohodka DE po enoti proizvoda so naslednja:

- doseženo število enot proizvoda,
- vrednost enote proizvoda,
- znižanje oziroma zvišanje poslovnih stroškov.

Vrednost enot proizvodov posamezne DE vsebuje vkalkulirani znesek osebnih dohodkov in skladov.

Vkalkulirani osebni dohodek v vrednosti posamezne enote proizvoda vsebuje:

- kalkulatивно vrednost delovnih mest, udeleženih v procesu proizvodnje enote proizvoda, izražene v kalkulativnih urnih osebnih dohodkih,
- vkalkulirano potrebno število ur,
- vkalkulirana nadomestila osebnih dohodkov,
- ostale vkalkulirane osebne dohodke,
- vkalkulirani odstotek oseb-

nega dohodka za splošne potrebe podjetja,

● vkalkulirani prispevek nad bruto osebnimi dohodki.

Enote proizvoda in njihove kalkulativne vrednosti določa letni gospodarski načrt podjetja.

Število doseženih enot proizvodov v posamezni delovni enoti oziroma v nižji organizacijski enoti mesečno ugotavlja služba knjigovodstva na osnovi uskladiščenih oz. predanih polizdelkov, izdelkov in izvršenih storitev.

V primerih, ko delovne enote oz. nižja organizacijska enota — dobavitelj — zaradi neustrezne kvalitete, določene s planskimi normativi, povzroči v enoti prevzemnika dodatne nepredvidene stroške, lahko tako oškodovana enota zahteva obremenitev dobavitelja.

O obremenitvi odloča svet proizvajalcev delovne enote, kolikor gre za spor znotraj delovne enote; v primeru, če pride do spora med organizacijskimi enotami raznih delovnih enot ali med posameznimi delovnimi enotami, pa odloča delavski svet podjetja.

Kolikor enota ne izpolni svojega količinskega plana in mora zaradi tega enota dobavitelja ali prevzemnika skrbeti svojo proizvodnjo, lahko oškodovana enota zahteva obremenitev prevzemnika ali dobavitelja za vrednost obračunskega dohodka, ki bi iz-

hajal iz neprevzetih oz. neizdobljenih enot proizvoda. Postopek obremenitve je enak kakor v prejšnjem primeru.

Kadar enota dobavitelja zaradi znižanja normativov v enoti prevzemnika ne doseže planirane količine svoje proizvodnje, se pri ugotavljanju obračunskega dohodka vzame planirana količina s pogojem, da je enota dobavitelja proizvajala v okviru svojih z gospodarskim načrtom podjetja določenih normativov in zmanjšala delovno silo ali vsaj odvečno delovno silo dala na razpolago.

Znižanje oz. zvišanje poslovnih stroškov delovne oziroma nižje organizacijske enote je razlika med skupno obremenitvijo in skupno razbremenitvijo, ugotovljene po mesečnem obračunu delovne oz. nižje organizacijske enote po prejšnji izločitvi osebnih dohodkov.

Skupna obremenitev vsebuje:

- začetno vrednost nedovršene proizvodnje delovne enote oz. nižje organizirane enote;
- dejanske poslovne stroške — vse v mesečnem merilu.

Skupna razbremenitev vsebuje:

- končno nedovršeno proizvodnjo zadnjega dne v mesecu;
- uskladiščeno gotovo proizvodnjo;
- dovršene storitvene usluge;
- uskladiščene polizdelke;

● ostale priznane virmanske obremenitve.

Služba knjigovodstva analizira doseženo znižanje ali zvišanje poslovnih stroškov delovnih oziroma nižjih organizacijskih enot ter ugotavlja:

● vpliv dosežene stopnje zaposlitve na višino finančnega rezultata;

● del finančnega rezultata, ki izvira iz vrednostnih in količinskih razlik pri izdelavnem materialu, boljšega ali slabšega izkoriščanja surovin in zaradi drugih vzrokov.

Znesek osebnih dohodkov, ki izvira iz finančnega rezultata delovne enote, lahko zvišuje oziroma znižuje maso osebnih dohodkov, doseženo z ustvarjenimi enotami proizvoda, največ $\pm 15\%$.

V primeru preseganja deleža finančnega rezultata za povečanje osebnih dohodkov po določilih prejšnjega odstavka se znesek nad $+15\%$ mase osebnih dohodkov razporedi v sklade enote.

Dosežene in za izplačilo predvidene osebne dohodke po delu delijo delovne enote med posamezne delavce po svojih pravilnikih o razdeljevanju osebnih dohodkov.

B. DELOVNE ENOTE Z OBRAČUNOM PO ENOTI STORITEV ALI USLUG

Merila za ugotavljanje obračunskega dohodka delovnih in nižjih organizacijskih enot, ki imajo določene enote storitev, so naslednja:

- doseženo število enot storitev ali uslug,
- vrednost enot storitev ali uslug,
- znižanje ali zvišanje poslovnih stroškov (finančni rezultat DE oziroma nižje organizacijske enote).

Enota storitev ali uslug je enota tipičnega učinka delovne ali nižje organizacijske enote (1 ura dela, 1 vagon, 1 kos itd.). Tipični učinki, njihovo potrebno število in vrednost, so navedeni v vsakoletnem gospodarskem načrtu podjetja.

Vrednost enote storitev ali uslug je seštevek števila enot storitev ali uslug krat obračunski dohodek vseh enot z enoto proizvoda. 1 milijon dinarjev tako dobljene vrednosti predstavlja osnova za participacijo obračunskega dohodka delovnih oziroma nižjih organizacijskih enot.

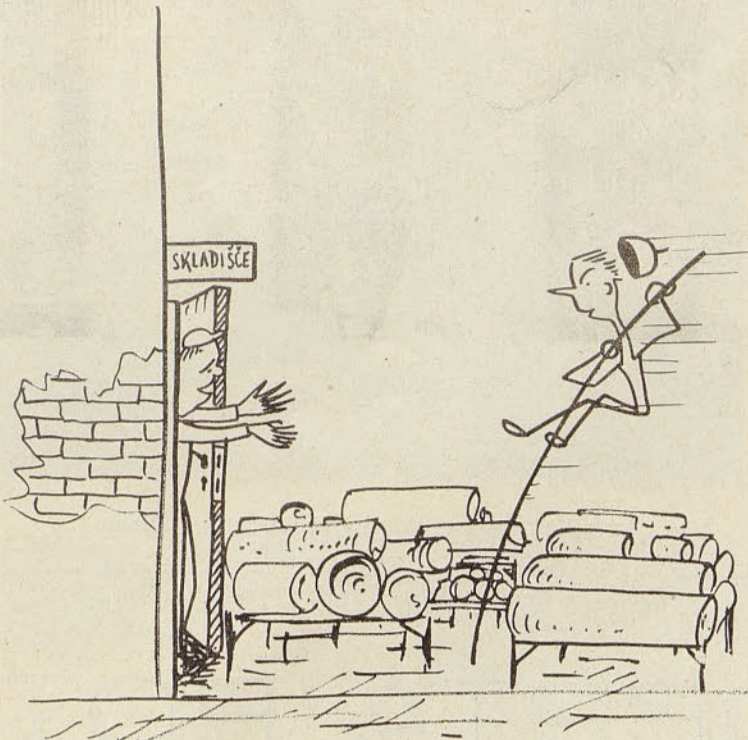
Tabelo participacij v smislu prejšnjega odstavka vsebuje vsakoletni gospodarski načrt podjetja.

Obračunski dohodek DE je seštevek vseh participacij, ugotovljenih v smislu prejšnjega odstavka.

Število dejansko opravljenih

PROTI NAHODU - ROKE V VROČO VODO!

Zdravstvena vzgoja delavcev

Če želiš v ponedeljek zjutraj do priročnih skladišč obrata elektrolize in livarne, moraš biti pripravljen na atletsko disciplino — skok s palico! Žal je to res. Vzrok tega je, ker obrat livarne glede na obseg proizvodnje nima dovolj prostora — odlagališča za odlitke oziroma za njihove odrezke in odpadke. S tem ko se krčijo prehodi in pristopi, se kršijo interna varnostna določila za promet, s čimer so tudi večje možnosti za nastanek poškodb delavcev. Ker v času kritičnih nedelj in ponedeljkovih dopoldnevov ni obratnih poškodb, se moramo zahvaliti samo veliki pazljivosti tamkaj zaposlenih delavcev. Vendar pa opazim, da bomo pričeli misliti in reševati varnost internih poti šele tedaj, ko bo nastala poškodba. Tako, kot smo že vajeni — tedaj, ko je že prepozno!

Verjetno bi se lahko precej izognili sedanjim težavam, če bi ob nedeljah in prostih sobotah ter praznikih prevzelo odlitke od livarne skladišča aluminija kakor tudi, da bi vozni park okrepili.

-k

Rimski cesar Avgust se je poskušal zavarovati s štirimi tunikami in težko togo. Plinij mlajši je priporočal poljub na kosmati mišji smrček. Ameriški kavboji vdihavajo vonj divjega timijana, ki ga manejo med prsti. Rusi ob Volgi gredo v savno in se od glave do pet namažejo z gosjo mastjo...

Nadloga, ki se je ljudje poskušajo znebiti na različne načine, je madež na uspehih sodobne medicine. Zdravniki presajajo srca, proti nahodu pa so brez moči!

V začetku letošnjega leta je bilo iz Češkoslovaške slišati razveseljivo novico. Otorinolaringolog dr. Jindrih Urban iz Prage je s presenetljivo preprostim zdravljenjem dosegel lepe uspehe pri svojih nahodnih bolnikih: roke je treba pol do eno uro do komolcev potopiti v vodo s temperaturo 40—50° C.

Doslej običajna zdravljenja s kapljicami, mazili in izpiranjem temeljijo, po mnenju dr. Urbana, na nepoznavanju boleznih in so za bolnike samo začasno olajšanje.

Za povzročitelja nahoda so krivili 30 milijonov milimetra velike viruse iz družine rinovir. Dr. Urban pa je prepričan, da nadležno bolezen povzročajo dosti večji organizmi — bakterije s premerom 0,5—1 tisočinke milimetra iz vrste streptokokov.

Simptomi boleznih so edino, kar je doslej o boleznih nedvomno

znanega. K njim štejejo srbenje v nosu, otekanje nosne sluznice, rdečica nosnic, izločanje sluzi, otekanje obraza in solzenje oči. Gotovo je tudi, da se vneta in slabo prekrvljena nosna sluznica ne more braniti pred povzročitelji, kakršnikoli že so, in da ji grozijo vedno nove infekcije.

Mnoga sredstva proti nahodu, ki so dandanes v rabi, zožujejo krvne žilice in povzročajo le navidezno izboljšanje. Tudi učinkovitost tako hvaljenega vitamina C še ni dokazana. Topla kopalnica pa ima trajnejši učinek, saj pospeši krvni obtok in poveča temperaturo nosu, tako da oteklina nosne sluznice kmalu uplakne.

Dr. Urban pa žal ne bo mogel uživati neskajljene slave, da se je prvi domislil zdravljenja nahoda z vročo vodo. Marsikje na deželi namreč stare mame priporočajo možem po delu v mrzlem in vlažnem vremenu vročo kopalnico in nog. Na Irskem pa je v navadi drugačen boj proti nahodu: kozarček vročega viskija, ki ga je treba zlit — v čevlje!

(Naše zdravilje)

Ali zaupaš osebnim zaščitnim sredstvom

Osebna zaščitna sredstva (v nadaljnjem besedilu — o. z. s.) služijo delavcu kot zaščita za opravljanje dela, kjer so nevarnosti za poškodbe, za obolenje, kakor tudi pred zastrupitvami npr. s plini in hlapi.

Na podlagi predpisov je v našem podjetju tabelarni pravilnik o. z. s. po zaporednih številkah delovnih mest obrata. Tako ta pravilnik na eni strani delavca zadolži z določenimi o. z. s., na drugi strani pa daje priročno skladišče obrata na voljo nekaj sredstev za rezervo kakor tudi za izredne primere.

Vsak zaposleni ve, da je vstop v ta ali oni obrat dovoljen le z ustrežajočimi o. z. s. Kljub temu pa je v praksi drugače. Dogaja se, da neki delavec opravlja delo s predpisanimi o. z. s. K njemu pristopi delavec, ki teh o. z. s. nima. Po razgovoru zapusti obiskovalec delavca. Po tem odhodu se bo delavec spraševal, zakaj mora sploh tovrstno o. z. s. uporabljati pri delu, ko ga pa »obiskovalec«, ki je bil izpostavljen istim nevarnostim kot on, ni imel! Razumljivo je, da bo delavec prej kot slej izgubil zaupanje v o. z. s. in jih bo nekoč »pozabil« uporabljati, kar pa bo lahko privedlo do nesreče!

MANJ KADILCEV V ZDA

V Združenih državah Amerike je v obdobju 1964—67 nehala kaditi vsaj enaindvajset milijonov ljudi, med njimi jih je tri milijone, ki so opustili cigarete v minulih dveh letih. Tudi začetenikov, ki se uvrščajo med kadilce, je zdaj manj kot nekoč.

S temi podatki je postregel na

tiskovni konferenci dr. Horn, predstojnik enega izmed oddelkov na zavodu za ljudsko zdravje. Horn je bil član odbora, ki je leta 1964 sestavil in objavil vznemirljivo poročilo. V njem je bilo rečeno, da je med kadilci mnogo več smrtnih žrtev raka na pljučih kakor med nekadilci. Na podlagi tega poročila je ameriško združenje za preprečevanje

in zdravljenje raka sprožilo kampanjo proti kajenju, ki je dala, vsaj tako kažejo podatki, zelo ugodne rezultate.

Dr. Horn je povedal, da se je v minulih desetih letih znižalo število mladih kadilcev za deset, kadilk pa za pet odstotkov. Zdaj kadijo v ZDA 40 odstotkov fantov in 35 odstotkov deklet.

za nagrajevanje

enot storitev ali uslug ugotavlja mesečno služba knjigovodstva.

Znižanje oziroma zvišanje poslovnih stroškov (finančni rezultat DE) ugotavlja služba knjigovodstva na osnovi mesečnih obračunov kot razliko med dejanskimi in planiranimi poslovnimi stroški. Pri tem se primerja dejansko izvršeno število enot storitev ali uslug s planiranim.

Ko število dejansko opravljenih enot storitev ali uslug prekoračuje planirano število, se pri izračunu osnove za participacijo upošteva samo število planiranih enot storitev ali uslug.

Izjemo pri takem načinu izračuna osnove za participacijo predstavljajo z odločbo pristojnega organa določene in izvršene nadure.

Ko število dejansko opravljenih enot storitev ali uslug ne dosega planiranega, se kot osnova za izračun participacije vzame dejansko število opravljenih enot storitev ali uslug. Planirano število enot storitev ali uslug pa se vzame kot osnova za participacijo le v primeru, ko je tako znižanje rezultat zmanjšanja delovne sile.

C. DELAVSKI SVET PODJETJA LAHKO NA PREDLOG KOMISIJE ZA POSLOVNI PROGRAM IN PLAN ODSTOPI OD DOLOČIL TEGA PRAVILNIKA

TER POSTAVI NOVA MERILA V NASLEDNJIH PRIMERIH:

● če pride med letom do spremembe gospodarskih predpisov ali finančnih instrumentov;

● če bodo z merili oziroma določili tega pravilnika nastopile občutne difference med organizacijskimi enotami, ki bi lahko privedle do medsebojnih nesporazumov in bi ti negativno delovali na rezultate celotnega podjetja in organizacijskih enot;

● če se bistveno menjajo razmerja med organizacijskimi enotami, njihovo proizvodnjo in pogoji dela;

● če zaradi interesov podjetja ali interesov družbenopolitičnih skupnosti pride do potrebe po večjih spremembah v proizvodnji, realizaciji, nabavnih cenah surovin in materiala, prodajnih cenah gotovih izdelkov in rezerviranih delov itd.;

● če se bistveno menja tehnološki proces proizvodnje zaradi novih investicij.

Sklep

V delovnih organizacijah je priljubljena tema »delitev dohodka« in še posebno tema »delitev osebnih dohodkov«. Posamezni delavci in tudi DE izražajo različne želje po dobri ureditvi delitve. Pravilna ureditev stimulacije je ena od osnov, ki lahko zagotavlja boljši uspeh in

polno izkoriščanje kapacitet. Pri poizkusih ureditve delitve in stimulacije pa zadevamo na težave, ki jih ni možno enostavno odstraniti. Proizvodni procesi v naši tovarni so po delovnih enotah glede na delež sredstev za delo in na delež živega dela najrazličnejši. Imamo na eni strani popolnoma avtomatizirane enote z nizkim deležem človeškega dela, na drugi strani pa enote, kjer je človeško delo še vedno v večini. Nadalje se obrati razlikujejo po različnosti delovnih učinkov, pogojev dela itd.

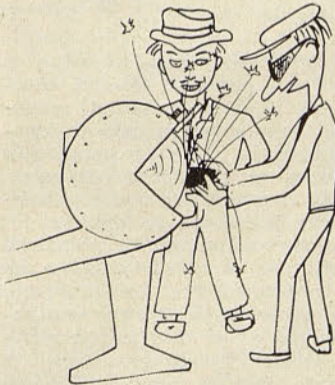
Na drugi strani pa samo dober sistem delitve in stimulacije ne reši vseh problemov, čeprav je stimulacija eden od osnovnih elementov za dinamični razvoj in napredek podjetja.

Nagrajevanje naj bi bilo tako, da bi med drugim tudi:

stimuliralo delavce, da delajo racionalno in pomeni;

stimuliralo delavce, da se potegujejo za povečanje proizvodnje;

stimuliralo delavce, da čimveč vlagajo v sklade.

Zavedati se moramo, da je uporaba ustrežajočih o. z. s. potrebna, ker bomo sicer stalno izpostavljeni polemiki varstvene vzgoje in se ne bomo smeli čuditi, če bo delavec izgubil zaupanje in gledal na o. z. s. s posmehom, kakor tudi ne, če bodo zaradi takega postopka nastajale poškodbe, obolenja ali zastrupitve pri delu.

-k

S tem naslovom je dr. Tone Prijatelj (specialist za medicino dela iz Nove Gorice) priobčil članek, iz katerega je tudi ta sestavek. Pri planiranju zdravstvene zaščite dostikrat pozabljajo, da je zdravstvena vzgoja (v nadaljnjem besedilu — z. vzgoja) tudi del zdravstvene zaščite. Žal pogosto prevladuje mnenje, da za z. vzgojo ni dovolj časa.

Skoraj v vsaki delovni organizaciji prireajo strokovna predavanja, seminarje in druga strokovna izpopolnjevanja za pridobivanje kvalifikacij. Ob takih priložnostih se zdi samo po sebi umevno, da predavajo strokovnjaki; v večini primerov so to predavatelji, ki na eni strani predavajo z namenom delavcem posredovati na želeni stopnji predmet, na drugi strani pa zato, da se sami v stroki izpopolnjujejo, kakor tudi iz ljubezni do predavanja! Ker je plačana šolska ura predavanja nizka, izobraževalni centri delovnih organizacij marsikje s težavo dobijo predavatelje — strokovnjake, predvsem pa inženirje.

Pri strokovnem predavanju, na primer za kvalifikacijo, se nudi idealna priložnost za preučevanje skupine ljudi (največ 25 slušateljev), ki imajo skupne interese in po možnosti podobno delovno mesto glede na nevarnosti, ki jim pretijo. Prav tako ne bi bilo napak, da bi ob tej priložnosti povabili pravnika, ki bi povedal nekaj besedi o pravnih predpisih.

V Sloveniji je kar precej tovarniških časopisov, o katerih je anketa sociološkega inštituta pokazala, da so leti na prvem ali drugem mestu. Njihova naklada res ni velika, vendar pa je bralcev več. To je zopet idealno torišče za z. vzgojo. Obratni zdravnik lahko na osnovi vsakodnevnih izkušenj poudari napake, ki jih vidi na svojih pacientih, ali razloži boleznih, ki jih pogostokrat srečuje. Seveda pa gledajo v nekatere podjetjih posamezniki na tovarniške časopise negativno in za vogali kritizirajo članke itd. Toda uredništvu tovarniškega časopisa se ne obračajo s predlogi za izboljšanje in kvaliteto sestavov, kot na primer o vzgoji in z. zaščiti!

Ob zaključku poudarja avtor, da je z. vzgoja nepogrešljivi del z. varstva, kar mora pri svojem delu prav tako upoštevati vsak zdravstveni delavec.

-K

Najvišji glas, ki ga lahko doseže človeške glasilke, je štiri-krat črtani C. Zmogla ga je italijanska pevka Lucrezia Agujari, znana z imenom La Bastardella, ki je živel v letih 1743 do 1783. Leta 1770 jo je v Parmu poslušal tudi Mozart in si zabeležil podatke o njenem čudežnem glasovnem obsegu.

Igranje klasičnih skladb na klavir zahteva hitrejši miselni proces kot katerakoli druga aktivnost. Za premikanje prstov, način interpretacije, pritiskanje na pedala, za ritem, branje not in reagiranje na eventualne zunanje dogodke je potrebnih do 60 možganskih operacij na sekundo.

Z obširnimi anketami so v Združenih državah Amerike ugotovili, da je med prebivalstvom več kot milijon ljudi, ki bolehalo za sladkorno boleznijo, ne da bi to vedeli.

Mladi člani ZK predstavljajo le 0,5 % zaposlenih v TGA

Že dober mesec dni prinašajo naši časopisi na svojih straneh razveseljive, skoraj presenetljive vesti o množičnem vključevanju mladih ljudi v ZKJ. Čeprav številke glede na 20 milijonov Jugoslovanov relativno niso tako »strašne«, lahko mirno govorimo o množični akciji predvsem spričo dinamike zadnjih let. Statistični podatki povedo, da nekateri organizacije ZK — tudi v Ljubljani — zadnji dve leti niso sprejele niti enega novega člana... O tem in podobnem je moč najti razprave in statistike v dnevnem časopisu.

Ob vsem tem je zanimivo primerjati ocene zadnjih dogajanj, ki so v marsičem različne. Celotno v nekaterih progresivnih krogih iščejo vzroke le v avgustovskih dogodkih v ČSSR in pripisujejo zasluge za uspešno akcijo le organizaciji ZK. Mladi bi naj bili tako samo predmet dogajanj, s čimer nikakor ne moremo soglašati. Zakaj, bomo ugotovili kasneje. Drugi so veliko bolj črnogledi. Z eno samo besedo so akcijo označili za kampanjsko. Napovedujejo porast števila članstva, ki le deklarativno pristopa v ZK, relativno pa se bo s tem aktivnost organizacije zmanjšala. Slišati je celo še bolj zaskrbljujoče dvome, ki pa nimajo

Zopet se moramo zavedati moči in resnosti mladih v letih okupacije, v boju za domovino, za samoodločanje, za svoje ideje, za svobodo! Danes so na tak boj pripravljeni sinovi mlade svobodne Jugoslavije. To je nova generacija, ki se osvobaja celo znotraj naše samoupravne družbe. Svojo napredno miselnost in moč bo najlažje uporabljala pri izpolnjevanju nalog, organizirana v vrstah Zveze komunistov. Tu mislimo na takšno organizacijo, kot si jo vsi želimo in kot bi morala biti. Zato moramo akcijo podpreti in jo razumeti kot odraz političnih in življenjskih potreb socialistične družbe in kot pogoj politične enotnosti. Da je to potrebno in važno, so pokazali junijski dogodki, ki jih ob realnem stanju ne bi bilo treba reševati tudi s silo. Takemu ravnanju so se mladi vedno in se bodo tudi v bodoče upirali. Lep dokaz za to je reakcija naše mladine ob okupaciji ČSSR, ko je najbolj energično obsodila uporabo sile in kršenje suverenosti.

Priznati moramo, da je s tem nastopilo res najugodnejše ozračje za združevanje vse te energije v eni sami enoti in uspeh že potrjuje pravilne odločitve vodstva ZKJ.

Osvoboditi pa se je treba strogo začrtane meje, ki loči mladega človeka od komunista. Nikakor ni moč podpreti miselnosti, da postaneš komunist šele po sprejemu članske izkaznice ZKJ. Čisto logično je, da lahko v ZK vstopajo le komunisti, teh pa je med mladimi zelo veliko, le da jim nihče ne dá tega priznanja, nihče jih ne vidi; splošno nezaupanje jih največkrat zavrača, sami so pa preslabi za potrebno afirmacijo. Tokrat so bila potrebna velika družbena gibanja pri nas in v svetu, da so prebudila mlade in jih politično angažirala, da so dokazala njihovo moralno vrednost, brezkompromisnost in ne nazadnje tudi željo po boljšem samoupravljanju.

Pomembna odločitev najvišjih vodstev ZKJ, t. j. stroga opredelitev za samoupravljanje in strogo izvajanje socialističnih načel v družbi kakor tudi podpora zahtev delavcev in študentov za rešitev najbolj spornih in razburljivih vprašanj obstoja in razvoja le-teh, je znatno dvignila ugled Zveze komunistov. Dejstvo, da mora biti revolucionarna in napredna avantgarda vedno mlajša od družbe v poprečju, je skoraj primoralo Zvezo komunistov, da še ob pravem času odpre vrata predvsem mladim, ki jim tako ni težko pravilno reagirati, saj je tam njihovo pravo mesto. V nasprotnem bi se kaj

lahko zgodilo, da bi najmočnejši in veliki del progresivnih sil naše družbe delal in se razvijal mimo organizirane politične sile. Veliko kadrov in voditeljev našega samoupravljanja je zrastle zunaj Zveze komunistov. Delovne ljudi boljijo in bodejo nepravilnosti, ki jih zakrivljajo tudi člani ZK. To niso komunisti in nimajo pravice biti člani Zveze komunistov. Tudi tisti, ki posredno zavirajo razvoj samoupravljanja in politične demokracije in ki še vedno niso dali mladim možnosti vsesplošnega delovanja, prav tako ne sodijo v tiste vrste ZK, ki jih danes oblikujemo. Nikakor ne morejo v ZK delovati demagogi in njim podobni zagovorniki organizacije »zaprtga tipa«.

Vsem je namenjen uvodni članek »Mladini odprta pot« v 42. številki Komunistična, zato ga posredujemo v celoti.

Za naše razmere bo najprimernejši način delovanja mladih v aktivu mladih komunistov, ki naj bi postal močan idejnopolični organ z vedno večjim povezovanjem med organizacijama ZK in Zvezo mladine. O ustanovitvi aktivna mladih komunistov v TGA mladi že dolgo razmišljajo in se dogovarjajo, niso pa doslegli pravega odziva med starejšimi komunisti, niti jim čisto objektivne težave niso dovolile izpeljati ideje do konkretne akcije. Sedaj želijo s pomočjo celotnega kolektiva in predvsem osnovne organizacije ZK ponovno preizkusiti svojo moralno in politično zavest in se še resneje lotevati vseh nalog in izpolnjevanj skupnih načrtov. Cilji nas vseh so in morajo biti enaki.

Alojz Rožman je traktorist za prevažanje klinov

IZ »KOMUNISTA«:

MLADINI ODPRTA POT

VESTI prihajajo od povsod. In čedalje pogosteje. Na primer: »V ZK je bilo sprejetih 2735 mladih Skopljancev.« »V pičem mesecu dni je bilo sprejetih v občini Novi Sad v ZK nad 3500 novih članov.« »Partijsko knjižico je prejelo 12 mladih »končarcev«.« »Na Voždovcu 135 novih.« »V občini Stari grad 230.«

Na plenumu CK ZK Hrvatske je bilo pred nekaj dnevi rečeno, da je na Hrvatskem že kakih 10.000 novih, mladih članov Zveze komunistov. Po nepopolnih podatkih jih je v vsej državi že blizu 100.000.

Tisto, kar se dogaja zdaj, si je človek pred nekaj meseci lahko samo želel. Prišlo je nekam naglo, toda na splošno je to prebujanje zavesti sprožila Zveza komunistov sama, njena pot in razvoj, ki spričo nadaljnega napredka zahtevata spremembe.

Zadnji dogodki so samo pospešili nekaj, kar je bilo že na pragu. Pokazalo se je, da je treba izbrano pot še odločneje nadaljevati, ker je edina mogoča, ker druge ni. Zveza je bila dovolj močna, da je na široko odprla svoje vrste, da se je sama odločila za novo preizkušnjo obnavljanja, da bistvo svoje biti še enkrat potrdi in reče: revolucionarna avantgarda mo-

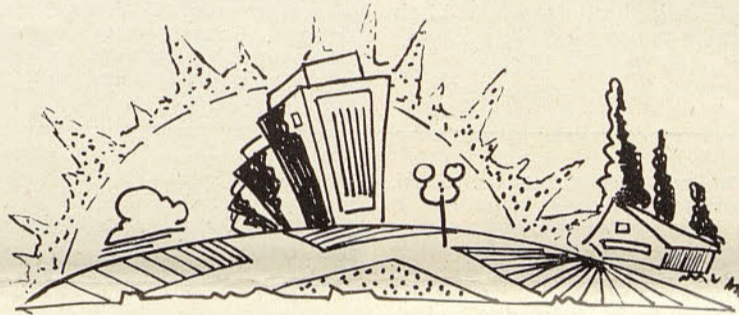
nost in sposobnost. Kar pa je pomembnejše in na kar včasih pozabljamo, rodila se je in zrasla v samoupravljalnem socializmu kot njegov integralni del.

Kdo more imeti kaj proti temu, da mladi tisto, kar je že ustvarjeno, izpopolnijo? Kdo jih more zaustaviti v želji, da nas prekose,

potno življenje in da se vede neodgovorno, in moramo biti torej budni, da se v vrste Zveze komunistov ne bi vtihotapilo kaj tuje, kaj takega, kar je ne bi bilo vredno. Kritika naše »neopreznosti« ima svoj zakaj. Ta kritika je sestavina odpora proti napredku, dostikrat tudi podzavestnega.

Sreča za vse nas je, da smo tudi v minulih dogodkih dobili potrdilo, da se nam ni treba bati ne svoje minulosti ne svojih bodočih korakov. Rešili smo se mnogih zapuščin in še preostalih utvar. Če so ti dogodki sploh kaj pokazali, je to potrdilo globoke resnice, vsebovane v naših deklaracijah in hotenjih, da bo Zveza komunistov dočela odprta delavskemu razredu in njegovi mladini, ker je tu njen vir obstoja in delovanja.

Mladina naše dežele je to dobro začutila. Zato se je tudi te dni odzvala.

če to hočejo in morejo? Kdo jim more prepovedati prevzem štafete palice revolucije?

Prebit je led plahosti in nezaupanja. Nekateri nam očitajo, da pretiravamo, da je ta mladina apolitična, inficirana z različnimi nazori, da ji je omogočeno lah-

Mladi po pravici zahtevajo svoje mesto, da zamenjajo, da namesto slabe odločitve ponudijo dobro, da namesto dobrega pokažejo boljše. To ne pomeni, da ne morejo do- umeti, da je bil čas za nami čas velikih naporov, osebnih žrtev in vdanosti revoluciji. Mar pa more- jo razumeti, da je kdo nezamen- ljiv, da je njegova avtoriteta ne- dotakljiva? Mar morejo razumeti tiste, ki stalno lahko dodajajo več- ji pomen moči oblasti kakor mo- či argumentov, monopolu odloča- nja kakor delitvi odgovornosti in obveznosti do sposobnosti in de- lovnega učinka? Koliko je to na drugi strani v neskladju s sploš- no smerjo Zveze komunistov in njenim dosedanjim delom? Mar ni tudi nekoliko tragično, da ta ali oni revolucionar, nekoč mlad člo- vek, ki se ni bal odgovornosti, zdaj odreka pravico do odgovornosti mladim, ki so zrasli v socializmu?

NOVICE

Človek lahko živi v hermetič- no zaprtem prostoru, kamor ne prihaja niti atom svežega kisika, če je v istem prostoru kultura alg »shlorella«. Poskus so opravi- li v nekem sovjetskem vesolj- skem oporišču in ima velikanski pomen za daljše polete kozmo- navtov na druge planete.

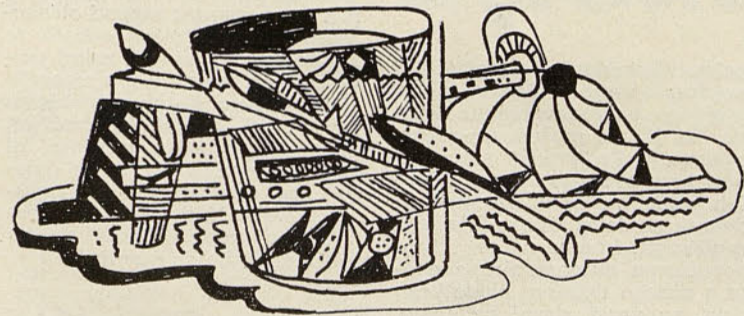
Menijo, da je najbolj strupena goba na svetu zelena mušnica (Amanita phalloides), ki raste tudi v naših gozdovih. Posebno zavratna je zato, ker se pokaže- jo znaki zastrupitve šele po 24 urah ali še kasneje, ko je že pre- pozno za kakršnokoli pomoč. Ena izmed najznamenitejših žr- tev te gobe je bil papež Klement VII.

Poskusi so pokazali, da zdrže polarne živali tudi temperaturo sto stopinj pod ničlo, s kakršno se sicer v naravi ne srečujejo. Najbolj odporne proti mrazu so gosi in race, ki ostanejo pri živ- ljenju celo pri -115°C.

V Pittsburghu (ZDA) so posla- li na pot železniško kompozicijo, ki je najdaljša v zgodovini že- leznice. Sestavljala jo je 299 va- gonov, ki jih je vlekel osem lo- komotiv.

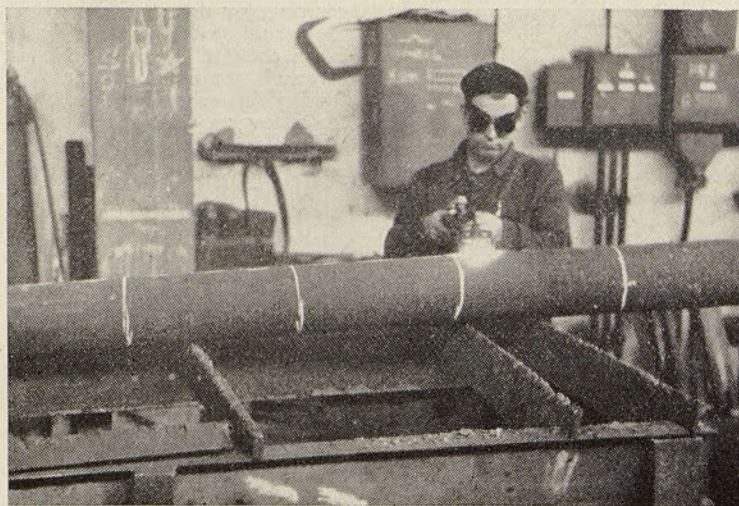
Vsi prebivalci mesta s 40.000 prebavci bi imeli dovolj prostora na ploščadi ameriške letalo- nosilke Forrestal. Vzletišče za letala je tako široko, da bi se lahko postavili nanj z bokom ob boku, prekoocenski velikanki Queen Elisabeth in Queen Mary.

Ugotovili so, da ima voda, ki jo izstrelijo z velikim pritiskom, večjo rušilno moč kot eksplozivi. V Sovjetski zvezi so delali pos- kuse s topom, katerega »izstrel- ki« so prebili več kot pet centi- metrov debel zid iz armiranega betona. Tak top potrebuje za de- lovanje samo veliko cisterno vo- de in izredno močan kompresor.

ra biti vedno mlajša, kakor je družba v poprečju. Mladini, zave- dajoči se, da mora postati soude- leženka v vzpostavljanju in izpo- polnjevanju samoupravljalvske družbe, ni bilo težko odgovoriti.

Ko smo pričeli tega velikega, mir- no lahko rečemo, prelomnega de- janja pomlajevanja in preporeda naših vrst, si na tihem želimo, da bi se ponovili tisti trenutki takoj po revoluciji, ko smo ponosno po- udarjali, da je naša partija parti- ja mladih. Takrat smo, kakor je lastno mladini, brez omahovanja prevzeli zgodovinsko odgovornost za tisto, kar smo delali. Primerjaj- mo zdaj, koliko smo takrat vede- li, znali, mogli, koliko pa ti dvaj- setletniki zdaj vedo, znajo in mo- rejo! Dozorele so, spremljane z našo pozornostjo, generacije v no- vih okoliščinah, prinesle so svoje nemire, iskanja, navdušenje, žejo po novem, neobremenjenost, pred- vsem pa svojo izobrazbo, strokov-

Iz strojne delavnice

ŠVEDSKA - KONUNGARIKAT SVERIGE

Kraljevina Švedska je tretja skandinavski država, ki smo si jo nekoliko ogledali. Je največja država na Skandinavskem polotoku in spada tudi v evropskem merilu med večje države. Meri 449.000 km² in ima 7.773.000 prebivalcev. Poprečna gostota prebivalcev je 19 ljudi na km², kar je le malo več kot na Finskem in še vedno blizu štirikrat manj kot pri nas. Na jugu je dežela kar gosto naseljena, proti severu pa vedno manj.

Švedska je za marsikaterega postala pojem blaginje in urejenosti. Nam Jugoslovonom je med vsemi severnimi deželami še najbolj znana, saj živi v tej

ni žena dosegla nikjer take enakopravnosti kot prav tu. Menda ga ni poklica, v katerem bi ne bila tudi žena. Predvsem mlajše žene in dekleta lahko vidimo pri vsakem delu. Prav nič se ne smemo čuditi, če vidimo za volanom velikega avtobusa (za 60 do 70 oseb) mlado ženo, ki brez vsake treme vozi v mestnem vrvežu. Lotijo se tudi 20- in več-tonskega kamiona.

Zelo razvita industrija potrebuje tudi precej delovne sile, katere pa je na Švedskem premalo. Menda ni večjega podjetja, kjer bi ne bilo nekaj delavcev — tujcev. So iz raznih držav, na prvem mestu bodo verjetno Finci.

edini, ki lahko uveljavlja svojo voljo in želje. Sprehod po veliki samopostrežni trgovini je prava skušnjava za nakup, saj ima taka trgovina vse na samopostrežni osnovi. Kot vsi severnjaki so tudi Švedi znani kot poštenjaki, v trgovini pa bodo kupcu lepo zavito kupljeno blago še z računom vred speli s sponkami. Za vsak primer — da ne bi kdo še kaj dodal brez posredovanja blagajne. Kako skrbi trgovina za potrošnika, nam pove primer velike trgovske hiše sredi Stockholma, ki se odpre v n e d e l j o, ob 13. uri in zapre ob 21. uri. Tu lahko kupec kupi praktično vse, kar potrebuje za vsakodnevno življenje.

Kavalirje na cesti bi mirno lahko imenovali švedske voznike. Ne glede na vozilo — bodi to mali ali veliki razkošni avto, s katerim se Šved pelje po svojih urejenih cestah — se bo brez pomisleka umaknil na desni rob in dal prednost za njim vozečim avtomobilom, če le-ti želijo voziti hitreje, česar bi za nemške voznike ne mogli trditi, pa tudi za naše ne. Nasploh so Švedi zelo disciplinirani vozniki, saj upoštevajo prometne znake stodstotno. Kjer je znak za omejitev hitrosti na 40 km/h, bo vsak zares točno vozil toliko. Nisem pa videl nobenega avtomobila z nalepko »kavalir na cesti«. Pri nas ima več voznikov take nalepke, bi pa s svojim načinom vožnje verjetno hitro pritegnili pozornost tamkajšnjih prometnih organov.

Švedska posebnost je tudi prepoved točenja alkoholnih pijač. Prav začudimo se, ko vidimo v tej urejeni deželi stati ljudi v vrsti pred majhno prodajalno alkoholnih pijač. Te prodajalne so odprte le popoldan, vendar ne v soboto in nedeljo. Gostiln, kot jih poznamo mi, pri njih ni. Poleg navedenih prodajaln prodajajo alkoholne pijače le v hotelih, kjer pa so zelo drage. Ni prijetno vinskim bratcem, ker jih takoj, ko se pojavijo na ulici, prevzame v »oskrbo« policija. Ta ne pozna šale in tudi zastoj ni. Še ena švedska značilnost — nimajo nobenega smisla za kakršnokoli obliko pretepanja. Slovenci, ki so že precej let na Švedskem, zatrjujejo, da je dovolj ena sama klofuta za stalen izgon iz države, če se prizadeji potruditi do policije. Vsekakor oster ukrep, ki tudi nekaj zaleže in ukroti še tako hude vročekrvneže.

Stockholm — severne Benetke, glavno mesto Švedske

državi približno 17.000 naših državljanov. Resnično bo vsak tujec ob vstopu na njena tla prijetno presenečen in mnogi uporabljajo za to deželo le presežnik n a j. Najvišji standard, najboljša industrija, najboljša trgovina itd. Mnogo tega je tudi res, vendar pa ne smemo pozabiti, da je bila Švedska izjema v obeh zadnjih svetovnih vojnah, saj je vojna šla mimo dežele, ker ji je uspelo ohraniti svojo nevtralnost. Industrija v tem primeru ni bila uničena, ampak nasprotno, zelo hitro se je razvijala in izpopolnjevala. Dokajšnje rudno bogastvo, obilica hidroenergije, katero intenzivno izkoriščajo, in gozdarstvo so dobra osnova za razvito industrijo, katere kvalitetni izdelki so znani po vsem svetu.

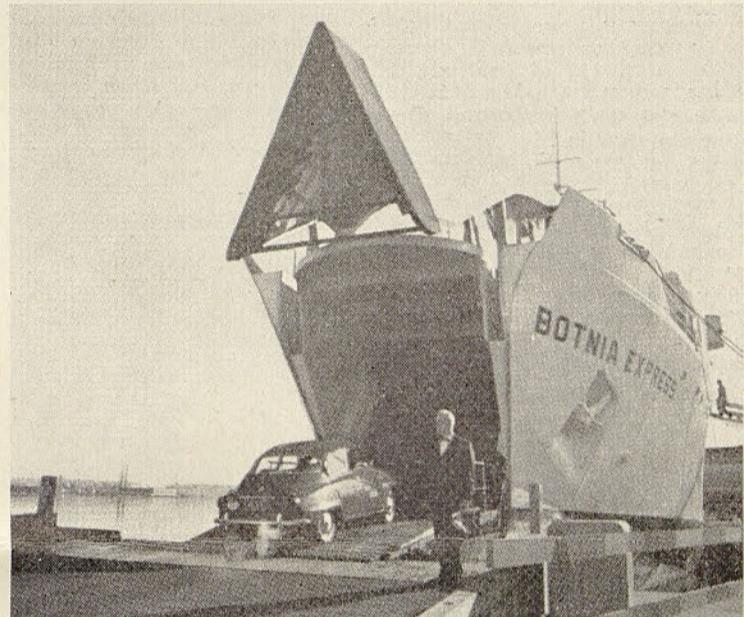
Švedska je dežela brez predsodkov in kompleksov. Verjetno

Slišal sem, da bi njihova industrija danes sploh ne mogla normalno obratovati brez tujih delavcev. Zanimivo je, da ni za tujca nobene omejitve glede vrste dela. Lahko se zaposli v vsaki stroki, če le obvlada jezik in zadovolji drugim pogojem. Da bi se tuji delavci čim bolj počutili, izdajajo časopise v njihovem jeziku, kjer jih sproti obveščajo o dogodkih v svetu, s poudarkom na njihovi domovini in na Švedski. Za Jugoslovane izhaja v Stockholmu časopis Tjedni pregled v srbskohrvatskem jeziku, ki ga ureja Gösta Schoung. Časopis ima posebni rubriki Novosti iz domovine in Mali tečaj švedščine — na Švedskem.

Malo je dežel, kjer je trgovina tako razvita kot prav v tej deželi. Samopostrežne trgovine so začele svoj zmagoviti pohod po Evropi prav od tod. Tu je kupec

Daleč na severu, onstran polarnega kroga (blizu 68. vzporednika) je močno razvito rudarsko središče Kiruma. Mesto se je razvilo zaradi izredno bogatih ležišč železove in drugih rud.

Za prevoz potnikov in avtomobilov med obalama Švedske in Finske skrbijo najodobnejše ladje. Na sliki je ladja »Botnia express«, ki pluje na relaciji Vaasa na Finskem in Sundsvall na Švedskem.

Ko tujec prestopi švedsko mejo, je vse, kar obmejni organi pogledajo, avtomobilska tablica. Nič jih ne zanima ne potni list ali kak drug dokument. A čudno, ko pa se zvečer tuji turist prija-

vi upravi campinga, mora zelo natančno izpolniti kar precej zahteven obrazec in točno navesti, kdaj je prestopil katerokoli mejo štirih skandinavskih držav, od kod prihaja in kam potuje.

NOVICE

Na inštitutu za tehnologijo michiganske univerze so skonstruirali žago, ki reže kovine, les in plastične mase z vodo. Namesto ostrine ima napravo, ki s trojno hitrostjo zvoka in s pritiskom 3000 kg na kvadratni milimeter brizga vodni curek, ki razreže material hitreje in natančneje od vsake kovinske žage.

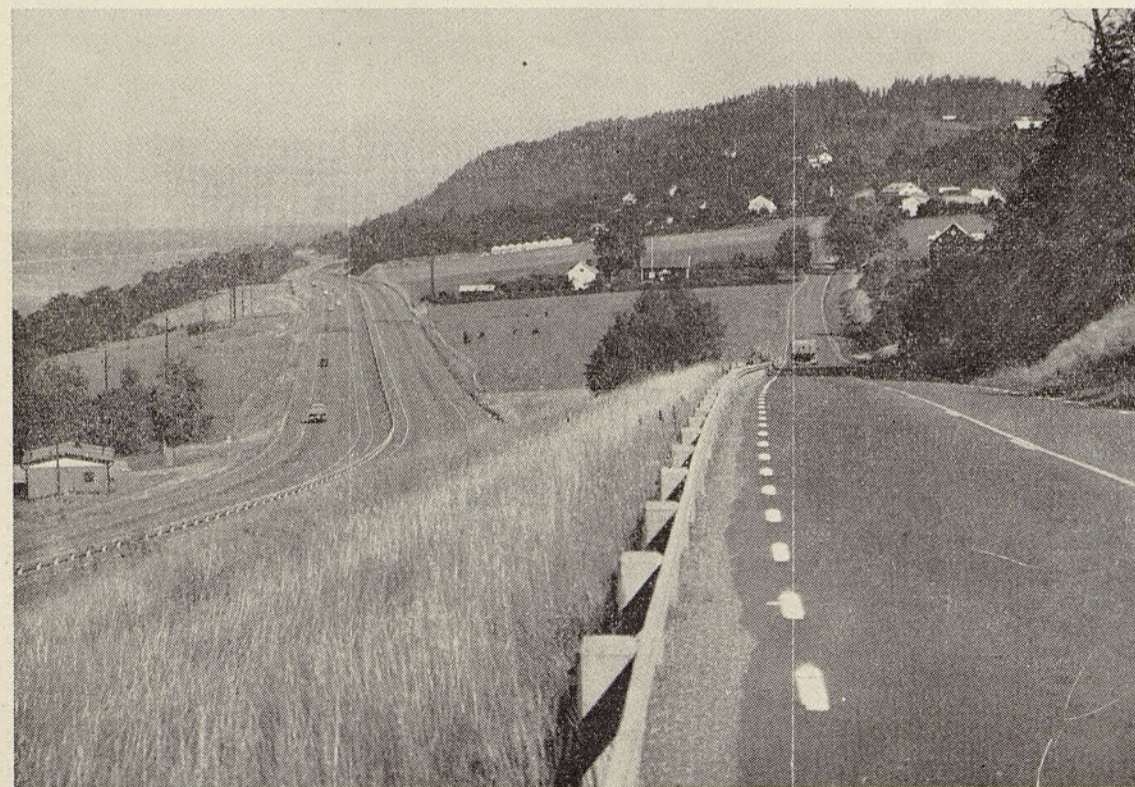
Na Švedskem so izumili puško, ki se da čistiti z navadno vodo. Ne da bi jo bilo treba prej očistiti, lahko lovec ustrelji z njo do tisočkrat, potem pa zadostuje, da nastavi cev iz nerjavečega jekla pod vodovodno pipo in puška je spet pripravljena za nadaljnjih tisoč streljev. Le nekajkrat na leto je treba kaniti nekaj kapljic olja na sprožilni mehanizem.

Največja preproga na svetu pokriva površino 81 arov ali 8100 kvadratnih metrov v Coloseumu, največji razstavni zgradbi sveta, ki so jo dokončali leta 1956 v Columbus Circlu v New Yorku.

Prvi zvočnik na svetu je bil vgrajen v velik kip boginje v

antičnih Tebah. Na vprašanja vernikov je boginja odgovarjala s kovinsko zvonečim glasom, ki je bil tak, kot da ne bi prihajal iz človeških ust. Le nekaj svečnikov je poznalo tehnično skrivnost naprave v notranjosti kipa. Eden izmed njih je sedel v kipu in govoril v mrežo iz srebrnih nit, s katere so se zvočni valovi prenašali na membrano iz telečjega želodeca, ki jo je imela boginja v ustih, in se pri tem močno ojačili ter dobili skrivnostni prizvok.

Prvi so pričeli izdelovati tanke Britanci leta 1915 po vzorcu ameriških traktorjev goseničarjev. Bali so se, da bi sovražnik prezagodaj izvedel za novo orožje, zato so imeli v tovarni vsi nalog, naj povedo, če že morajo, da izdelujejo »cisterne« za vodo za preskrbo britanskih čet na puščavskih ozemljih. Vozila so nekaj časa res imenovali »cisterne«, potem pa se jim je zdela beseda preokorna in dolga, zato so jo zamenjali z drugo, ki je imela enak pomen, s »tanki«. Pri tem je ostalo, tudi ko niso bili oklopni vozovi več skrivno orožje.

Urejene ceste in lepa pokrajina ter jezera naredijo potovanje po Švedski zelo prijetno. Slika prikazuje pokrajino na jugu dežele.

STROJ, KI GA POGANJA ZRAK

General Motors sklenil izpopolniti stirling motorje, da bi jih uporabil za pogon osebnih vozil

Dosedanji bencinski motorji, imenovani »otto motorji«, zahtevajo posebno gorivo. V bencin, ki rabi za pogonsko gorivo, dodajajo vrsto dodatkov, ki preprečujejo njihovo »tolčenje«, toda s tem vedno bolj onesnažujejo zrak v naših mestih. Onesnaženje zraka je postalo prav sedaj največji problem, ker je prišlo do prave eksplozije avtomobilizma v svetu.

Zaradi teh dejstev ni čudno, da poizkušajo konstruirati tak motor, ki bo delal enako učinkovito, če ne še bolj, in ki pri tem ne bo onesnaževal ozračja. Tako je prišlo do motorja, ki ga poganja topli zrak in se imenuje stirling motor.

Patent pastorja

Ta motor je starejši od otto motorja. Izumil ga je škotski pastor Robert Stirling, ki ga je tudi leta 1816 patentiral. Že leta 1818 je en tak stirling motor deloval ter se je pokazal boljši od parnega stroja.

Toda stirling motor, kot tudi mnogi podobni pozneje skonstruirani stroji, ni imel sreče. Nekje v 30. letih našega stoletja so v Chicagu skonstruirali stirling motor, toda šele leta 1937 se je ta ponovno rodil, in to na Nizozemskem.

Philipsova tovarna je takrat iskala tih in miren motor, ki bi pogonjal generatorje, ki bi dajali tok radioaparatom. Takrat namreč še ni bilo transistorjev. Ti novi stirling motorji so bili narejeni in pripravljeni za uporabo šele po drugi svetovni vojni, toda takrat so se pojavili že transistorji.

Sedaj se je velikanska avtomobilska kompanija General Motors »spomnila«, da obstajajo tudi takšni motorji. Zagrabila je za delo in tako že drviijo kot poskusni kuni po ameriških cestah opel kadeti z vgrajenimi stirling motorji.

Delovanje stirling motorja

Ni ravno enostavno povedati, kakšen je to motor; gre namreč za motor, ki ga poganja topli zrak. Sestavljen je iz enega cilindra, v katerem delata dva popolnoma neodvisna bata. En bat je namenjen za pogon toplega zraka sem in tja, drugi pa je pogonski. Delovnega plina (zrak ali

kak drug plin) ni treba nikoli obnavljati. Ta se edino s pomočjo generatorja prenaša med vročim in hladnim področjem v motorju. V toplem področju motorja plini energijo vzamejo, v hladnem področju pa energijo oddajo. Važna naloga generatorja je, da dobro oddeli (razdeli) toplo od hladnega področja in da regulira, da plini, ki odhajajo iz toplega v hladno področje, prevzamejo toploto in jo zopet »odvržejo«, ko se iz hladnega področja vračajo v toplo. Kompresija tega motorja se ustvari tako, da se delovni plini segrevajo. Komplicirano? Je in ni. Namreč ni enostavno podrobno opisati delovnega postopka tega motorja, njegov delovni postopek pa je silno enostaven. Pri tem je popolnoma vseeno, od kod dobiva motor potrebno toploto. To je lahko bencin ali olje, premogov prah ali celo sončni žarki, pa tudi toplota, ki se dobi z razpadanjem atomov. Amerikanci so skonstruirali stirling motorje za vseмирne ladje; toploto za pogon jim daje sonce — in to brezplačno.

Kot diesel motor

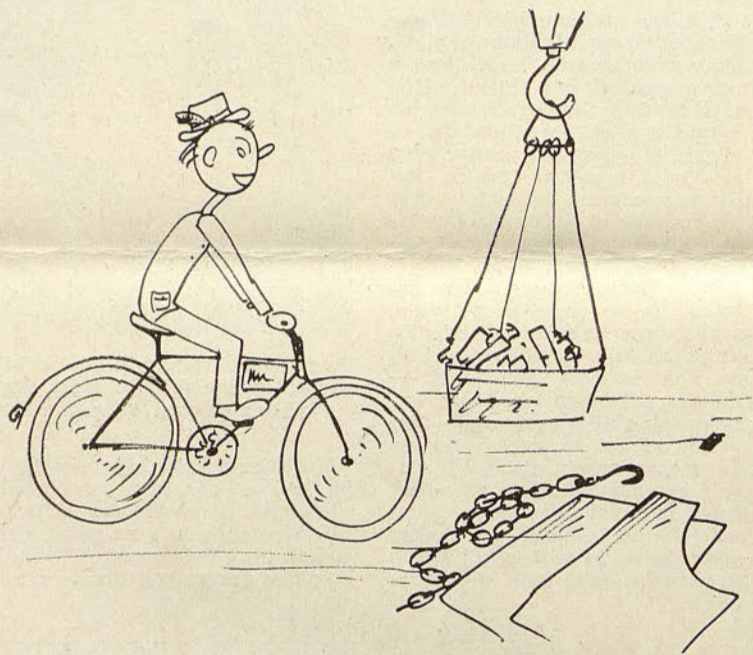
Philips in General Motors sta ta agregat zelo poenostavila in izboljšala, tako da danes po svojem učinku ustreza diesel motorju. Stirling motorji bodo uporabljivi zlasti za pogon težkih kamionov, terenskih vozil, raznih specialnih vozil kot tudi vozil, ki jih uporabljajo v vojne namene. Najzanimivejša je, da stirling motorji ne onesnažujejo zraka in da delajo zelo tiho. Ameriška vojska je že uvedla v svojo opremo stirling agregate. Na 30 m oddaljenosti od agregata se več ne čuje, če je agregat v pogonu ali ne.

Ali bodo ti motorji zamenjali dosedanje bencinske ali diesel motorje? To je vprašanje, ki ga bomo prepustili prihodnosti; sedaj lahko rečemo samo to, da imajo stirling motorji toliko prednosti, da se ne smemo čuditi, če jih velik avtomobilski koncern poskuša izpopolniti in jih uporabiti za pogon svojih avtomobilov. Še posebej zato, ker je vprašanje onesnažitve ozračja z navadnim motorjem skoraj nerešljiv problem.

Stirling motor onesnažuje zrak za celih 90% manj kot otto motor na bencin.

Srečna vožnja

Interna vožnja s službenimi kolesi je včasih bolj »varna« — na primer v primeru, ko se voziš po prehodih obrata mimo strojnih naprav ipd.

Vsak delavec ve, da je vožnja s kolesi po obratu prepovedana. Toda kaj se zgodi, ko vidi delavec »nekoga«, kako se pelje po obratu, kjer se ne bi bil smel. Nič drugega kot da bo izrabil prvo priložnost in se tudi sam peljal. V tem primeru delavcu ne smemo zameriti toliko, ker se je to naučil od drugih, morda celo od svojih nadrejenih, za katere ve, da že vedo, kaj je varno in kaj ni!

Na koncu naj omenim samo, da tako dologo, dokler »nekateri« nadrejene osebe ne bodo upoštevale najosnovnejših načel varstva za interni promet, ne morejo od delavcev zahtevati izvajanja varstva pri delu!

Ekskurzija v našem podjetju

Najboljše za strokovnega vodnika je voditi obiskovalce po obratih brez obvestila vodji delovne enote ali vodji obrata...

Nesreče na poti v službo in domov

V zadnjih letih ugotavljajo, da je vedno več nesreč na poti na delo in domov. Zato ne bi bilo napačno, če bi delovna organizacija te nesreče resno obravnavala in ustrezno ukrepala. Po vzrokih nesreč na poti prevladujejo v našem podjetju kolesa. Če našo kolesarsnico obiščemo, ugotovimo, da je okrog 40% vseh koles takih, ki ne ustrezajo varnostnim predpisom za javne ceste! Večkrat ugotovimo ali pa iz pogovora sklepamo, da je bilo vzrok nesreče samo kolo s hibo oziroma z okvaro, da ni imelo luči, da je imelo slabe zavore, slabo pričvrščen dinamo, slabo mazana mazalna mesta in še druge napake, da o rednem vzdrževanju sploh ne govorimo. Na vse to lahko damo samo en odgovor: kolesarjem se ne zdi »vredno« dati denarja za ureditev svojega konjička — tistega, ki ga bo varno pripeljal v službo in nato domov k družini!

Ponekod že imajo v tovarnah posebne mehanike in servise, ki vsako kolo podrobno pregledajo. Takšen servis je za podjetje velikega pomena. Ti servisi opravljajo usluge po režijskih cenah, ki obremenijo lastnike vozil. Manjše usluge, krpanje zračnic in mazanje pa ponekod opravljajo zastoj. Poleg tega lahko tak servis zaposli delovnega invalida in s tem tudi odpre novo delovno mesto, npr. za mehanika.

-k

Mleko proti pijanosti

V Veliki Britaniji prevladuje mnenje, da je velika čaša mleka pred odhodom na zabavo, na kateri bo po vsej verjetnosti mnogo alkoholnih pijač, najboljša zaščita proti pijanosti. Znani britanski izvedenec za prehrano John Yudkin in njegovi sodelavci na oddelku za prehrano na londonskem collegeu Queen Elizabeth so sklenili s poskusi preveriti upravičenost te trditve.

Raziskovalci so dali petim ženskam in moškim po tri kozarce viskija, in sicer prvič na prazen želodec, drugič pa, potem ko so počasi popili vsak pol litra mleka. Nato so v obeh primerih ugotavljali količino alkohola v krvi.

Ugotovitev: potem ko so ljudje pred viskijem popili pol litra mleka, je bilo v njihovi krvi približno za petdeset odstotkov manj alkohola kakor pri prvem poskusu. Prostovoljni udeleženci poskusa so bili zaradi mleka manj zaspani, manj so se smejali brez vzroka, pa tudi videli so boljše kakor v prvem primeru, ko

so popili tri kozarce viskija na prazen želodec.

*

Najdaljšo stavko so doslej beležili v Dun Laoghairu, predmestju irskega glavnega mesta Dublina. Stavka se je začela, ker so v neki gostilni odpustili ene-1939 in se uradno končala šele stavko, ki se je začela 6. marca ga od natakarejev. Sindikat gostinskih delavcev je razglasil 5. decembra 1953 po štirinajstih letih in pol.

*

Na tehnični fakulteti University College v Londonu so skonstruirali elektronski aparat, ki si ogleduje slike oseb in da znak, če ima katero v svojem elektronskem spominu že od prej. V takem primeru napiše celo njeno ime. Tehnično izredno dovršen aparat ima elektronsko oko iz sto fotoelektričnih celic; oko je povezano z dva tisoč »spominskih kontakti«.

NOVICE

Na svetovno tržišče prihajajo »čudežna« očala, ki na sončni svetlobi potemijo. V okvirje je vstavljena popolnoma nova vrsta stekla, imenovana »fotokromno steklo«, ki ga izdeluje tovarna Corning Glass Works. Izraz »fotokromen« pomeni, da je steklo običajno, popolnoma prozorno in svetlo, na soncu ali pri kakem drugem viru ultra vijoličnih žarkov, pa potemni. Taka očala avtomatično zaščitijo oči pred škodljivim vplivom premočne svetlobe.

Italija je prva dežela, kjer je pričela veljati zakonodaja o patentih. Tako je prvi patent izdala beneška republika že leta 1459; listina je bila napisana v latinščini in se tiče nekega izuma s področja tiskarstva.

Strokovnjaki medicinske klinike pri hamburški univerzi so raziskali zvezo med cigareto in srčnim infarktom. Preučili so podatke o 205 moških, ki so dobili do 44. leta starosti srčni infarkt s smrtnimi posledicami. Ugotovitev: med žrtvami infarkta sta bila samo dva nekadilca.

Moški, ki jih je zajela raziskava, so začeli kaditi pri devetnajstih letih.

*

Letna proizvodnja tobaka je okoli 4.300.000 ton. Če vzamemo, da je v tobaku poprečno 5 odstotkov nikotina in da 50 milijagramov povzroči pri človeku smrt, bi lahko z enoletnim pridelkom tobaka zastupili 430 milijard ljudi.

*

Angleška revija Lancet poroča sto prostovoljnih opravil dr. Herzeiner iz Londona. Gre za njegov izum »nikotin-spray«. Vsakih 7 do 8 minut je spustil svojim človeškim poskusnim kuncem v usta 30 sekund dolg vbrizg nikotina. To je zadostilo potrebam telesa po nikotinu tudi pri najbolj strastnih kadilcih. Kasneje so bile lahko doze redkeše. Doktor zatrjuje, da po njegovi metodi ne bo več poškodb zaradi vročega zraka na ustnicah, jeziku, v grlu in na pljučih, predvsem pa ne bodo več prišle v telo snovi, ki povzročajo rak. Teh snovi ni v nikotinu, temveč jih povzroča izogrevanje tobaka in papirja. Doktor Herzeiner upa, da bodo razpršile doze kmalu nadomestile cigarete.

Zahvala

Zahvaljujem se tovarniškemu odboru sindikata za pomoč in razumevanje za moje zdravljenje v Varaždinskih Toplicah, ki so za mojo stopnjo bolezni edino upanje.

Enako se zahvaljujem dr. Stjepanu Kožulju kakor tudi Jožetu Šeguli ter članom kolektiva DE energetike za vso pomoč, ki so mi jo nudili ob moji bolezni.

Tovariši sodelavci, moja želja je, da se povrnem v vaše vrste zdrav ter da z vami delim tisto sočustvo, ki smo ga delili že nekdanj.

Tovariško vas pozdravljam in si želim čimprejše snidenje!

Alojz Kajzberger
DE energetika

(Nadaljevanje s 1. strani)

Dan mrtvih naj bo torej praznik vseh tistih, ki so nas za vedno zapustili. Ta dan naj bo tudi vzor vsem našim mladim generacijam, ki bodo enkrat počastile tudi naš spomin — ob dnevu mrtvih!

Meško Franc